

Dvojčíslo

Rozsah zmenšen pro nedostatek papíru



Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 20. BŘEZNA 1947

CENA Kčs 3.50

Svoboda a kázeň

Dr FRANTIŠEK KAFKA

Zapomínáme, či jsme nasáklí?

HA GE

Zápas s andělem

EDMOND KONRÁD

Několik Němců

Dr ROSTISLAV KOCOUREK

O modernisaci našich drah

Inž. STANISLAV KUDRNOVSKÝ

Kolem varnsdorfského případu

Representace — Zlý šept ... — Časy se nemění, ale lidé ano — Země, jež bojovaly ...
Věk kamenný a atomický — Méně fetišismu by neškodilo — Česká Kamenice
NOÚZ — SČM — SČM s druhé strany — Listárna redakce

Právě ve dnech, kdy byla podepisována spoje-
necká a přátelská smlouva mezi Českosloven-
skem a Polskem, vyšla pod názvem

POCHODNĚ

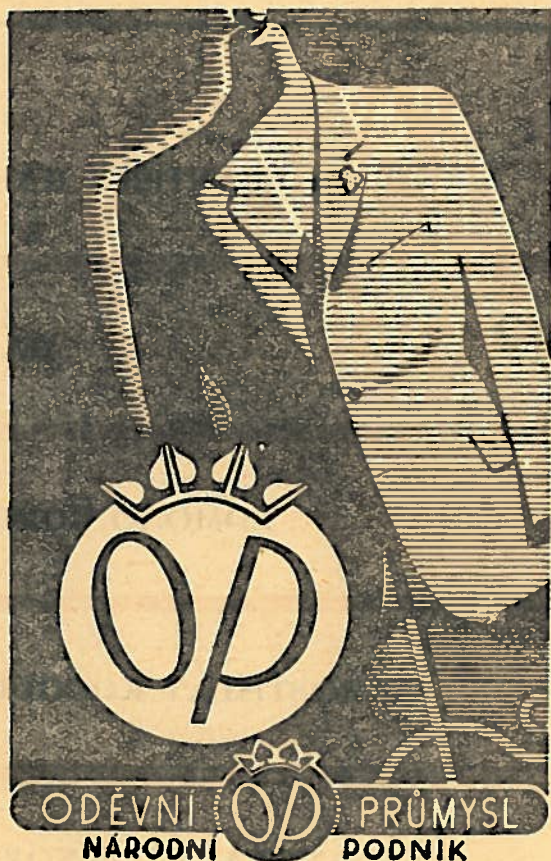
anthologie poesie polského odboje,
kterou vybral a přebásnil JAN PILAŘ

112 stran, cena brož. 40 Kčs.

Tento první poválečný krok k poznání polské
tvorby u nás dosvědčuje, že přátelství politické
je provázáno úzkým sblížením kulturním.

U knihkupců.

Fr. Borový.



SE ZDRAVÝM DÍTĚTEM-
pravidelně
do poradny!



Ze Slaného
sladké!



TOVÁRNA VE SLANÉM
Desserty - čokoláda - cukrovinky



2. čís. přináší mimo jiné: Interview
s JANEM MASARYKEM:
SPOJENECKÁ SMLOUVA
mezi

ČSR a POLSKEM

Administrace:
Praha II, Na Florenci 13

pro Masaryka typicky realistické
ohodnocení významu smlouvy.

Na jarním PVV vystavujeme

Ve strojevně:

MOTOCYKLY
ČZ • JAWA • OGAR • PB

Před průmyslovým palácem:

TRAKTORY
ŠKODA • ZETOR
VLEČNÉ VOZY
MELICHAR • ŠKODA



ÚSTŘEDNÍ PRODEJNA
MOTOROVÝCH VOZIDEL

22 PRODEJEN A EXPOSITUR V ČSR

OBSAH DNEŠKA Č. 50-51: FERDINAND PEROUTKA: Voláme brigádu porozumění. — **KFK:** Novinář. — **MICHAL MAREŠ:** Opět propagujeme vltčí svobodu. — **BOHUSLAV BROUK:** Bludnost jedné ideje. — **EDVARD CENEK:** Balada o očích topičových. — **Dr. JAROSLAV KUDRNOVSKÝ:** Těžký problém. — **Pesimisté, optimisté a kritikové.** — **Letadla a lidé.** — **Železná opona a železný plot.** — **Rozhlas - nová skutečnost.** — **Paragrafy v příkopu.** — **Závodní rada Trojské mlékárny opravuje.** — **Lidé a knihy.** — **U cesty.** — **NOŮZ.** — **ŠCM.** — **ŠCM s druhé strany.** — **Boj o čtyři miliardy.** — **Lístárna redakce.**

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

YDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

YCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 890-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 36.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 8.50. — Dohledací pošt úřad Praha 25 — Odpovědný redaktor Ed. Va-
lenka. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 38.

Svoboda a kázeň

Veliká je jen ta doba, která přináší světu novou, obrodnou myšlenku. Ta, která chce a dovede o tuto myšlenku zápasit, dovede její dráhu prohlubovat, dovede nově formovat svět, dává svým současníkům i nový prožitek životní, vtiskuje jim nový životní pocit. Nikdy nebyla od doby Velké revoluce francouzské doba dramatictější: dvě světové války ji poznamenaly víc, než kdokoliv z nás je ochoten připustit a vůbec je s to si uvědomit. Přesto však všichni cítíme, někdo jasněji a druhý jen zcela podvědomě, že skutečný zápas teprve nastává. Je to zápas vnitřní a vnější, zápas prožívaný uvnitř národů i mezi národy, uvnitř člověka i mezi lidmi. Je to zápas o vnitřní ztvárnění, spájení a spojení dvou vedoucích myšlenek, myšlenky Velké revoluce francouzské, přinášející světu zásadu volnosti, rovnosti a bratrství, zásadu humanitní, a myšlenky Listopadové revoluce ruské, osvobozující člověka od vykořisťování hmotného, přinášejícího v konečné, daleké ještě fázi vidinu socialistického světa.

Pro nikoho z nás nebude tento zápas vybojován kdesi mimo jeho sféru, mimo kruh jeho klidu, jenž nemá být rušen. Jistěže myslitelé, sociologové, spisovatelé, politici i novináři budou se snažit formulovat jednotlivé these tohoto zápasu jasněji za nás za všechny, ale zápasníky zůstáváme všichni, ať jednotlivci v davu, či masy jako celky a představitelé jednotlivých společenských skupin nebo tříd. Nikomu nebude odňato toto břímě. A každý z nás bude o to blíž, pro sebe i své děti, zítřku, oč jasněji si bude tento zápas formulovat a čím hlouběji jej prožije sám v sobě.

Nebudíž proto zazlíváno, jestliže nadhodíme několik myšlenek, které se týkají ukázněné svobody. To je snad ona synthesisa myšlenky demokratické, kterou jsme přejali z Velké revoluce francouzské, a myšlenky, že člověk nesmí být vykořisťován kapitálem, kterou nám vtiskuje Listopadová revoluce ruská.

Řešíme tuto otázku československy. Neřešíme ji však jen pro sebe. I zde platí více než jinde otázka světovosti československého problému. Naše řešení je odlišné od these anglické či francouzské, je však jiné, než řešení jugoslávské nebo ruské. Na ničem nelze tuto typově československou tvárnost ukázněné svobody poznat lépe, než na zásadním postoji naší komunistické strany, jak při moskevských jednáních o československý »košický« program, tak i při jejím jednání po květnové revoluci. Nebudíž nikdy zapomenut fakt, že komunisté se vědomě rozhodli nastoupit svou cestu k moci v Československu nikoliv cestou třídní diktatury, jež je imanentní součástí ryze komunistické ideologie, nýbrž cestou spolupráce všech stran v Národní frontě, cestou demokratickou; zvolili pro své volby program, který byl přijatelný daleko širšímu počtu voličů, než by byl přísně dogmatický program sociální revoluce. To je také jeden z činitelů, které přispěly k vítězství komunistické strany ve volbách. Jestliže toto zdůrazňujeme, nemůžeme nezdůraznit pro budoucnost i fakt, že nejen státy, ale i strany a jejich vítězství se udržují týmiž myšlenkami, z nichž se zrodily. Zde vědomý program socialisační se spojil se zámernou formou demokratickou. Nikdy nebyla komunistická strana blíže možnosti ovládnout celou moc ve státě, ať shora či zdola, než po mohutném opojení z vítězství v květnu 1945. Nevyužila této chvíle k volbám, jež by jistě neměly formální tvárnost těch, které jsme

pak provedli o rok později, přece však by komunistické strany daly legitimaci k veškerým pramenům moci. V Moskvě a v Košicích byla nastoupena cesta Národní fronty; a nebyla porušena vedoucími politiky v době, příhodné náladou ulice. Nebyl to čin nemoudrý. Vedoucí komunistické strany si uvědomovali jistě tehdy dvě fakta: že daleko cennější je nabytí moci cestou, kterou tento národ vždy šel, cestou demokratických voleb; a že je v české povaze specifická vlastnost, která si žádá především přesvědčování a nikoliv rozkazu.

Nepomíjme při tom půdu reálných skutečností. Komunistická strana nezanedbala ve svém nástupním plánu nic, co by jí mohlo v budoucnosti prospět jak k tomuto přesvědčování českého člověka, tak k ovládnutí moci, se shora i ze zdola. Proto v jejich rukách jsou klíčová ministerstva i klíčové posice v průmyslu či v organizacích zaměstnaneckých. A postup jejich zástupců v nejnižších instancích, zejména tam, kde neměli proti sobě uvědomělý a pevný element, kladoucí meze samovládě, podobal se často všemu jinému než vůli k demokracii. To jsou ony případy, které nyní jeden po druhém jsou odhalovány a o nichž má sněmovně podávat zprávu ten či onen ministr, nejčastěji ministr vnitra.

Připouštějíce stále theoreticky skutečnost, že i dnes by měla komunistická strana dosti síly, aby ovládla mocensky všechny posice, více než jindy si uvědomujeme jednu skutečnost: že k tomu nejen nesměruje, ale že si uvědomuje, jaké oslabení by to pro ni ideově znamenalo. V tomto národě nelze vládnout menšinově. Získává zhruba 40 procent hlasů, má před sebou jen cestu dalšího prohlubování své organizační sítě, dalšího získávání indiferentních občanů větší propagací svého programu, ideovým vedením, které by program komunistický přibližovalo ještě více demokratickým snahám, které jsou přímo vrozeny českému člověku, tkví v celém jeho duchovním typu, formovaném husitskou revolucí, reformací, myšlenkami Velké revoluce francouzské i Herderova romantismu, v typu, jenž odpovědnost člověkovu staví nad rozkaz shůry, v typu, který si žádá nejprve přesvědčování a pak teprve sahá k činu.

V jedné věci byl národ za války naprosto jednotný: v odporu proti okupantům. Pod obrovským napětím nepřátelského útisku se rodil ještě další pocit národní jednoty, který byl cizí »prvé« republice a který byl připraven našim vnitřním Mnichovem: pocit, že národ je hlavní, strany jsou druhotné, že to jsou orgány, sloužící národu tím, že přinášejí tvůrčí ideologický program a stávají se regulovaným řečištěm vůle lidových skupin, nejsou však samobytné. Chvílemi, uznávajíc tento jejich význam, máme pocit a mnohde i pevné vědomí, že jejich funkce zbytněla, že upevňování posic neděje se pro vítězství myšlenky, ale pro upevnění jen a jen stranického aparátu. Tato výtka nepostihuje stranu jedinou. Snad všechny. Je to konstatování, které nesměruje proti jejich funkčnímu poslání, ale proti jejich přebujelé činnosti. (Byl to fašismus, který se postavil proti stranám vůbec, podříváje tím pojetí demokracie, jak se vyvinulo zhruba od sedmdesátých let devatenáctého století, kdy nastalo štěpení společnosti na složky, zastupované stranami. V demokracii zdůrazňujeme stále funkci stran, ale ukazujeme na jejich služebnost národu.) V této věci je jádro národa, spojené okupačním tlakem stále jednotné. Proto je tak pevná Národní fronta, přes všechny zápasy,

kteřé prodělává uvnitř, proto je námi všemi uznávána ve svém úhrnu za představitelku lidové vůle, za nositelku obrodných myšlenek nového, poválečného programu československého. (Což by si některá z vlád první republiky byla mohla vůči lidu dovolit zvednout hladinu čísel tak, jak se stalo před vánoci 1945? Nevzpomínáme krise Hodžovy vlády v r. 1937 nebo dlouhého zápasu o pivní desetihaléř mezi sociálními demokraty a agrárníky?).

Národní fronta představuje tedy morálně složky, které přispěly ideologicky k tvorbě nového, československého programu. Její rozhodnutí v základních věcech, zejména v otázce nacionalisace a v budoucnosti v otázce ústavy tedy představují syntesu všech sil, působících v národě. Je to mnohdy jen matematická rovnice těchto sil, ne syntesa duchovní. Ta se mezi námi teprve formuje, ještě ji prožíváme, ještě nás »bolí myšlení« o tomto konečném tvaru československé duše po r. 1945. Její základní these jsou však již dány: myšlenka svobody člověka a myšlenka, že jeho práce nesmí být vykořisťována.

Stejně tak, jako se komunistická strana přiblížila ve své práci u nás staré tradici demokratické, sblížilo se i theoreticky stanovisko jiných stran myšlenky socialismu. Strana lidová, jejíž vedoucí poznali ve Francii bídu Mnichova, si uvědomila ideově nejen fakt, že francouzské lidové hnutí, jí příbuzné, hledá cestu k novému řešení sociálních krizí; ale nezapomněla, že Šrámek ji začal budovat na myšlenky křesťansko-sociální, uprostřed drobných a utištěných lidí. Strana národně socialistická si stanovila mez kolektivismu, která je theoreticky dána všude tam, kde skýtá větší prospěch lidské společnosti, než skýtalo pojetí individualistické. A strana sociálně demokratická, která zdůrazňuje v Československu svou vůli zachovat demokracii, volí pro uskutečnění socialistického státu cestu vývojovou, neopouštějíc při tom Marxovy these, společně jí i komunistům.

Myšlenka, že člověk nesmí být vykořisťován, se spájí pomalu v našich myšlích s myšlenkou, že člověk nesmí býti ani znásilňován. Proto ony zápasy o lepší bezpečnostní službu, která dá nám všem ne typ rakouského četníka či německého gestapáka, ale Českoslováka, jenž chrání bezpečnost všech a slouží všem. Proto onen odpor proti všem secesím a obstrukčním odchodům zástupců té či oné strany v tom či onom národním výboru, opouštějících kolbiště ve chvíli, kdy nedostatečný počet voličských hlasů nedává jí možnost prosadit jednostranně svou, aniž by byla nastoupena cesta dohody. Proto onen zápas o to, aby dělník nebyl vyštříván od své práce proto, že se odváží mít mínění, odchýlné od skupiny, ovládající závodní radu. A desítky zápasů dalších, směřujících proti násilnému prosazování vůle jedné, i když početné skupiny národa, proti vůli všech ostatních, které představují celek početnější. Jestliže cesta demokracie, pak důsledně. Potom třeba znovu a znovu přesvědčovat, získávat a strhávat k sobě nové stoupence: cesta volebního vítězství. Ale do té — a doufejme daleké doby voleb, poněvadž všichni víme, že nyní je potřeba práce k zotavení z válečných ran — máme jen cestu zápasu vnitřního, zápasu o vítězství lepší myšlenky uprostřed Národní fronty, ne cestu hrozeb.

Násilí odrazuje. Okupace zjišťovala ještě citlivost lidí na všechny metody, které užíval německý fašismus, zvýšila odpor proti znásilňování člověka. A přesto nás těch více než šest let hitlerismu poznamenalo vnitřně více, než si to uvědomujeme: stopami, které bývají napodobovány. Není většího nebezpečí pro nás, než uvědomit si tuto věc. Mezinárodně můžeme vyhrát jako malý národ jenom mravně, silou své morální a duchovní převahy. Vyhráli jsme tento zápas proti německému násilí na nás, proti německému násilí na člověku vůbec, jen proto, že jsme měli na své straně vědomí práva, sílu myšlen-

ky lidské svobody. Nesmíme tuto myšlenku zranit ani sebemenším dotykem, jestliže nemáme otřást svou mravní posicí ve světě. Proto odsun Němců, prováděný lidsky — i když jsme více než jiní byli zraněni jejich nelidským postupováním — nás mohl posílit, odsun, užívající gestapáckých method, jen zeslabit. A tak tomu je v desítkách otázek jiných, které světová veřejnost sleduje. Musíme otázku československou — a Masaryk a Beneš ji tak formulovali a tak ji sobě, národu i mezinárodnímu světu vždy stavěli — prožívat jako povinnost mravní, jako problém lidskosti. Tím znovu se stává československá otázka otázkou všelidskou a přispívá k světovému řešení.

Ve fašismu se nemyslíci dav poddával obloužení demagogického vůdce. Polointeligence, nedomyšlené problémy, konglomerát všech možných libivých programů, to vše pod jediným výkřikem: chceme, chceme, chceme. Demokracie je protikladem fašismu v tom, že v jednání člověka jako základní jednotky lidské společnosti je zdůrazněna osobní odpovědnost jednoho každého z nás. Ale nejen to: vůle je tu, v jedinci i v množství, v naprosté rovnováze s rozumem i citem. Demokracie byla formulována Masarykem jako diskuse. Mohli bychom dnes nově formulovat demokracii jako povinnost. Demokracie je v novodobém pojetí povinnost každého jedince k sobě; povinnost co nejvíce zmnohonásobit osobní kvality; poněvadž jenom tam, kde je »každý z nás z křemene«, může být celý národ z kvádrů. Je to povinnost člověka k člověku; program masarykovské humanity, program křesťanského i novodobého solidarismu, ale stejně i program komunismu a socialismu. To je již také povinnost člověka k celé společnosti: jeho služba a služebnost. Ale i povinnost společnosti k člověku: nejen péče celku o každého jedince jako mravní, nejhodnotnější jednotku, zákaz vykořisťování, ale i zákaz znásilňování jedince.

Jak se teprve rodí tato myšlenka novodobé, socialistické demokracie, nemůže být ukázáno na příkladu lepším, než je postoj pracovníka v zárodném závodě: z člověka, jenž se cítil vykořisťován podnikatelem, se dekretem o znárodnění stává spolutvůrce. Zprvu se dělnická masa domnívá, že nyní jsou všechny problémy odstraněny, považuje závod za předmět svého, i když kolektivního vlastnictví. Teprve uvědoměním vztahů společností ocitá se před novou otázkou: nejen odpovědnosti za provoz závodů, ale i služebnosti celku. Z práva stává se náhle povinnost. Nelze již hospodařit, jak chce několik jedinců, toužících po viditelném projevu své vůle. Je třeba sloužit všem, dobře vyrábět, hospodárně provozovat. Nové vědomí společenských vztahů proniklo postupně do masy, které svěřena nová, společenská funkce...

Zde je jádro věci. Nikoliv vlčí svoboda; svoboda smečky silnějších, kteří měli právo vykořisťovat slabší — ona pověstná námitka socialismu proti »buržoasní demokracii«, vytvořené Velkou revolucí. Ale ani vlčí svoboda těch, kteří by se zevně chtěli přikrýt pláštěm demokracie a vnitřně volí cestu násilí. Cesta obušku a revolveru je pro tento národ, pro tento lid nepřijatelná. Tak nepřijatelná, že byly chvíle, kdy byla až ražena formulace, že »každé násilí je fašismus«. Svoboda v kázni, ukázněná svoboda, je onen vyšší typ socialistické demokracie, v níž je odstraněno vykořisťování člověka, ale v níž jednotlivec dospívá skutečně odpovědnosti vlastní. Je jediná cesta, nyní, když klíčové výrobní prostředky se octly ve vlastnictví státu, k tomu, aby bylo zlepšeno postavení lidu: je to cesta k zlepšení mravní, lidské výše každého jedince v národě. V tom je i vzájemná úcta a uznání jednoho člena národa k druhému, dráha, v níž myšlenka platí, úder nikoliv.

Svoboda a kázeň! Zda není to ono heslo, s nímž se spojuje husitské Bratrstvo k jednotlicímu výkřiku: »Půjdem všichni. Kaž, bratře!« Ukázněná svoboda, syntéza humanitního socialismu, socialistické demokracie, hráz násilí i vykořisťování?

Dr František Kafka

poznámky

Kolem varnsdorfského případu

Podrobnosti případu mi nejsou známy. Vše, o čem se veřejnost dovídá, je toto: Emil Beer byl do r. 1939 spoluhlajtem fy Eichler, která byla v r. 1939 prodána Němcům, hodnota továrny přý byla 25.000.000 Kč. — Beer po návratu z Anglie se domáhá vrácení, ZNV rozhoduje proti stanovisku ONV v jeho prospěch, soud jeden den vydává rozhodnutí, jímž se firma vrací, druhého dne na zákrok odborových organizací a stávký vydává rozhodnutí opačné. Má býti zahájeno šetření se všemi, kdož se postavili za restituci továrny.

Nehodlám se zabývat otázkou stávký, kterou budou jistě řešiti povolanejší místa, jde mi jen o právní stránku celého případu, který není ojedinělým, i když nejde často do takových důsledků, aby se jim zabývala veřejnost.

Osoba Emila Beera mi není známa: germanisoval-li skutečně, spadá pod dekret 108/45 a germanisace musí být prokázána podle zákonných hledisek a nikoliv snad podle subjektivních znaků: toho si však byl jistě vědom i ZNV i okresní soud ve Varnsdorfu při svém rozhodování, skutečnosti případu jistě si prověřil, neboť jinak pochybuji, že by byl dospěl k svému rozhodnutí.

1. Po obsazení pohraničí, kdy české a podle rasových zákonů židovské obyvatelstvo bylo nuceno uprchnouti, »ujali se« nacisté všeho tamního majetku, ať již zabavením nebo t. zv. prodejem, kdy došlo sice k odhadu, avšak kupní cena nebyla nikdy vyplacena, nebo sice úhrada byla poskytnuta, avšak k rukám t. zv. Treuhändera, který buď sám úhradu odčerpal nebo ji vložil na vázaný židovský účet, který byl později převeden z příkazu gestapa nebo jiných úřadů německých na »německou říši« (úřad pro správu t. zv. nepřátelského majetku nebo v »protektorátě« obvykle na Auswanderungsfond nebo Vermögensamt).

2. Odhady byly kuriozem. Sama jsem se v r. 1941 na úřadě Reichsprotektora v několika případech snažila dosáhnout vyšší ceny, než bylo přímo nadiktováno, s poukazem na inventář, zásoby, bilance atd. Tehdy mi referent úsměvně prohlásil: »Ihr Jud weis doch, dass er nichts bekommen kann, dass er aber in einem Rechtsstaat lebt und dass wir schon eine Rechtsformel finden, um ihm nichts zu geben. Wozu also Ihre Bilancen?« Tak zv. odhady byly jednostranně nadiktovány, takže se mi zdá skoro neuvěřitelným, že Beerova továrna byla tehdy oceněna tak vysoko. Je-li tomu tak však skutečně — kdo a v jaké výši dostal kupní cenu?

3. Po pádu Německa byla si vláda i zákonodární činitelé vědomi křivd a bezpráví, napáchaných nacisty, a k jejich odčinění vydány byly zejména dekret presidenta republiky č. 5/1945, jmenovitě §§ 1 a 24, směrnice z 19. III. 1946 k provedení § 24, a restituční zákon 128/1946. § 24 určuje okruh osob, oprávněných žádati o vynětí svého majetku z národní správy, při čemž se výslovně stanoví s odvoláním na § 4 téhož dekretu, že i osoby národnosti německé neb maďarské mají stejné nároky, pokud mohou hodnověrně prokázat politickou nebo rasovou perzekuci a věrnost demokraticko-republikánské myšlence Československé republiky. Směrnice z 19. III. 1946 ministerstva průmyslu stanoví bližší podmínky a výnos ministerstva vnitřní z 13. IX. 1946 č. Z/S-3559/89-17/9-46 se zabývá obšírně otázkou národnosti osob t. zv. židovských. Výslovně uvádí, že není rozhodující pouhá okolnost hlášení se k národnosti německé nebo maďarské v r. 1930, ani užívání německé nebo maďarské obovací řeči a účast na spolkovém nebo kulturním životě německém nebo maďarském (i když osobně v tomto směru spatřují již příliš liberální stanovisko, neboť konstantní účast na výhradně německém spolkovém životě bych již kvalifikovala přísněji), pokud nejde o aktivní podporu germanizačních nebo maďarizačních snah, při čemž se ke konci definuje pojem germanisace (maďarisace). Jak svrchu uvedeno, neznám detailů případu Beerova, podle mých soukromých informací hlásil se k národnosti židovské, sám snad navštěvoval české školy a v zahrani-

čí podporoval krajské spolky nebo byl dokonce jejich členem. Leč i kdyby tomu tak nebylo, jistě ZNV a soud přešetřil otázku aktivní germanisace Beerovy před vydáním svého rozhodnutí. Z mnoha jiných případů však vím pozitivně, že úřady, mající vraceti majetek pod národní správou, hřeší stále buď na národnost, na germanisaci nebo na asociálnost, a odmítají vrácení majetku osobám rasově nebo politicky persekvaným, a tím pokračují — snad nevědomky — v díle křivdy a bezpráví. Zde nejde o případ Beer, zde jde o zásadní řešení a postoje! Nakonec snad dostane bývalý majitel něco, co snad kdysi majetkem bylo, ale co se snad už nikdy nevzkřísí k životu.

V jednom z vedoucích pražských deníků se vytýká Beerovi jeho neúčast na zahraničním odbojovém hnutí, současně se však uvádí jeho věk — 72 let! Nehledě k tomu, že prakticky si nelze dobře představit 72letého starce v úloze aktivního bojovníka, poukazují opět na vyhlášku ministerstva vnitřní z 13. IX. 1946, která přímo vylučuje pro posuzování otázek splnění občanských povinností osob německé národnosti, rasově persekvaných, pokud dlely po dobu zvýšeného ohrožení republiky na územích spojeneckých neb neutrálních států, starce. O Beerovi snad není možno tvrditi, že starcena v té době nebyl.

Restituční zákony a směrnice pamatují i na případy, kdy snad bývalý majitel obdržel kupní cenu (velmi řídké případy) — pak ji musí vrátiti, resp. to, co mu bylo vyplaceno, aniž mu to později Němci zase z jeho účtu sebrali — nebylo by tudíž rozhodujícím ani to, obdržel-li svého času Beer nějakou úhradu v hotovosti — nad tím bádá fond národní obnovy.

4. Nerozhodne-li administrativní úřad, t. j. orgán, který národní správu dosadil, ve lhůtě 3 měsíců, nebo zamítne-li žádost restituční, možno uplatniti podle restitučního zákona 128/46 §§ 9 a 10 nárok u příslušného okresního soudu. Proti usnesení tohoto soudu je přípustný rekurs, proti rozhodnutí krajského soudu jako II. instance je dovolací rekurs k nejvyššímu soudu.

V případě Beerově vydal týž soud během 48 hodin v témže případě dvě rozhodnutí, diametrálně si odporující. Tuším, že to jest případ v dějinách nečeskoslovenského, nýbrž českého soudnictví naprosto ojedinělý. Znamenal by definitivní konec soudcovské nezávislosti, která již stejně v poslední době je otřásána vnějšími vlivy. Souhlasíme sice plně se zákonem evoluce a vše se stavíme za socialisaci, nikoliv však za zákon chaosu, kde by stabilita právního řádu byla rozvrácena, a kde by pojem právní norma a právní jistota byl výrazem pro něco neexistujícího. Soudce — máme-li míti pocit právní jistoty, musí míti právo rozhodnouti podle zákona a na vlastní odpovědnost, že zákon řádně plní, a nesmí míti obav nepřijemných nebo dokonce v jakémkoliv směru jej ohrožujících důsledků v případě řádného dodržování zákonných předpisů a povinností! Není-li dekret č. 5/1945 a restituční zákon 128/46 derogován a nevydalo-li ministerstvo vnitřní směrnice, odvolávající verbis expressis vyhlášku z 13. září 1946, musí býti platné zákony jediným měřítkem nejen pro soudce a administrativní úřady, nýbrž pro celý národ. Spravedlnost a právní řád jsou pilířem nejen demokratického, nýbrž i lidově-demokratického státu. Nelze na jedné straně zahrnovati nacistické metody a hesí »Recht ist, was dem deutschen Volke frommt« — a na druhé straně via facti býti pokračovatelem protiprávních zásahů. Zde nelze se vymlouvat na pružnost či nepružnost předpisů: tak zvaného veřejného zájmu se zneužívá v praxi často k naprostému bezpráví — a není prvním příkazem veřejného zájmu dodržování právního řádu? Vědomí právní jistoty? Spravedlnost ke všem?

Dojde-li se k názoru, že ten či onen zákon ohrožuje některé vrstvy nebo třídy národa, je v kompetenci parlamentu, zákon změniti, dokud však je v platnosti, jest, má a musí být závazným pro všechny.

H. G.

Representace

Je náhodou, že Obecní dům hl. m. Prahy se jmenuje Representační dům? Ci je to známkou toho, že jednou z vlastností lidí, kteří tento dům stavěli — i jejich potomků — je to, čemu se říká: chtít se reprezentovat? A je snad v této chuti se reprezentovat kus českého furiantství, které chce ukázat, že na to máme, že si to můžeme dovolit? Ci je v tom kus české chudoby, která chce se něčím zastít a vypadat před jinými blahobytněji? — Je vidět, že by byl velmi užitečný ústav pro výzkum české národní povahy; bylo by ovšem nutné, aby to byl ústav živý, pracovitý

a pracující, zvědavý i vzdělaný. Chceme-li dobře rozhodovat, co máme dělat, nač státní, nač nestačíme, k čemu máme vlohy, kde je potřeba převýchovy, musíme v první řadě znát odpověď na otázku: jaká je česká národní povaha? Byly doby, kdy jsme trpěli »strachem, co tomu řekne cizina«. Nevadilo nám, že jsme klopytali na rozkopané ulici. Měli jsme jen strach: co by tomu řekla cizina, kdyby věděla, že máme tak špatné ulice? A trpěli-li jsme někdy strachem z ciziny, dovedli jsme zase jindy o cizině hovořit způsobem zbytečně tvrdým, drsným a povýšeným; usedali jsme na soudnou stolicí, aniž jsme byli o to žádáni.

Ministr B. Laušman ukázal nedávno, jak i naše národní podniky projevují zbytečně velké sklony se reprezentovat.

Byla jakási slavnost ve velkém uhelném revíru. Byl proveden i slavnostní výkop na místě, kde jednou budou stát hornické domky. A ve velkém lázeňském sále byl slavnostní oběd; byla i slavnostní večeře. Někdo odhadoval počet přítomných na tři, jiný na pět set. Novináři seděli ve vedlejší místnosti a měli trpkou radost, že je přítomen muž z ČTK a že se tak aspoň z novin dozvědí něco o projevech, které byly učiněny v hlavní lázeňské síni. A novinář počítal, kolik asi stojí takový oběd (ne špatný) pro tři nebo pět set lidí; počítal, kolik stojí večeře (ne špatná), kolik stojí víno atd. Počítal, kolik asi stojí dlouhý průvod aut (novináři jeli autobusem a i to nebylo tak snadné). Novinář počítal a dobrá večeře mu přestala chutnat, neboť měl pocit, že projídá kus hornického domku, který mohl za peníze, co stála ta sláva, stát na místě, kde dopoledne byl slavnostní výkop.

Je to v české povaze: reprezentovat se?

Hlavní nesnáze ovšem je, že to, co tato reprezentace stojí, neplatí ze své kapsy ti, kteří se reprezentují. Platí to někdo jiný. Státní a jiná pokladna. Také pokladny národních podniků, pokladny, ve kterých v těchto časech nejsou právě velké přebytky. Je-li jistota, že to bude platit někdo jiný, rozrůstá se tato snaha se reprezentovat do rozměrů přímo obutných. A přece státní a jiné úřady a kanceláře by se nemusily reprezentovat jen dřevěným vyložením, předpokojem, těžkými stoly, těžkými knihovnami i těžkými koberci, ale také: prostým kancelářským nábytkem a hlavně: rychlým, jasným a nestranným rozhodováním. Tuze by se pomohlo státní pokladně — i jiným pokladnám — kdyby se našel prostředek, jak čelit tomuto sklonu reprezentovat se, a hlavně sklonu reprezentovat se na cizí útraty. Snad k tomu bude potřeba velké převýchovy, která by ukazovala, že už neplatí: z cizího krev neteče. Převýchovy, která by lidem dala vědomí, že vnější honosnost nemůže zakrýt vnitřní chudobu. A hlavně: bude dobře, bude-li si těchto a jiných věcí všimnat parlamentní úsporná komise.

V. G.

Zlý šept...

Výstřel kapitána Baumanna, vypálený za přítomnosti úřední osoby, upozornil na slabiny bytové péče o naše zahraniční vojáky. Karta zde vyhozená však vyhrála, neboť kapitán Baumann zůstal na živu.

Případ v lečtém období, ve svých důsledcích však tragičtější, se v těchto dnech udál kolem jiného životně důležitého a žhavě aktuálního problému lidí, navrátilých se z koncentračních táborů nebo zahraničí, kde se zúčastnili buď v armádě nebo civilním životě odboje.

K těmto civilním pracovníkům v emigraci náležela i MUDr. Markéta Ungrová. Původem z polského Slezska, vězněna v Berlíně pro komunistickou činnost, přišla do ČSR, aby dostudovala lékařství. Sňatkem se zdejšímu příslušníkem získala v r. 1936 čs. státní občanství. V r. 1939 se jí podařilo ještě v poslední chvíli opustit ČSR a odejít do Anglie. Zde se dopracovala dobré existence, získala v okruhu své činnosti značnou oblibu a skutečné přátele. R. 1945 se na podnět naší londýnské vlády a s jejím ujistěním všestranné podpory ve zdejší prostředí vrátila do vlasti. V Londýně jí bylo řečeno, že na území ČSR je citelný nedostatek lékařů. Považovala tudíž návrat a bezprostřední činnost za svoji občanskou a lidskou povinnost. Po několika měsících práci v porevolučním údobí v Terezíně zamořeném inf. nemocemi a v Praze na Smíchově, byla přijata jako sekundářka na infekční oddělení Bulovky, kde si neúnavnou pílí a svědomitostí získala nejen vážnost svého představeného, ale i oblibu u všech pacientů.

Avšak občanských práv a svobod, v Londýně jí přislíbených, o jejichž samozřejmém poskytnutí všem účastníkům čs. odboje mluvil už ministr Masaryk v San Francisku, se jí nedostalo. Ačkoli žila v Anglii stejně jako členové za-

hraniční vlády na uznání československý pas a v důsledku toho žádala po svém návratu do Prahy v r. 1945 jen o zachování čs. státního občanství, dočasně tato žádost, sdílejíci osud mnoha set jiných, zůstala nevyřízena. Toto otálení úřadů se jí však stalo osudným. Na podzim m. r. jedna ze sester, na Bulovce ji podřízených, z osobní nevráživosti, neměle zastíranou politickými důvody (MUDr. U. nebyla politicky organizována), počala proti ní intrikovat a osočovat jí v závodní radě. Důsledkem toho bylo propuštění MUDr. Ungrové koncem minulého roku, jelikož závodní rada odmítla potvrdit další trvání jejího pracovního poměru. Závažnou a směrodatnou při tom ovšem byla i okolnost, že MUDr. Ungrová se dosud nemohla prokázatí kladným vyřízením své žádosti o zachování čs. státního občanství.

Na základě doporučení, kterého se jí dostalo, podala si žádost na místo lékařky do Masarykových domovů v Krči, které jí bylo vzápětí přislíbeno a sjednáno s ní dokonce přesný nástupní termín. Když se v sjednaný den do Krče dostavila, bylo jí řečeno, že je třeba vyčkatí úředního vyřízení žádosti, čímž se její pracovní nástup odsune pravděpodobně až do 1. března 1947. Současně jí však bylo naznačeno, že žádost bude asi vyřízena záporně, jelikož se nemůže dosud prokázatí čs. státním občanstvím. Opětovný pokus o návrat na inf. odd. Bulovky, kde se začátkem února projevil citelný nedostatek lékařů, rovněž ztroskotat. Taktéž žádost o přijetí jako lékařky do sanatoria v Gräfenberku.

V době, kdy se projevuje na všech stranách citelný nedostatek lékařů, sahá tedy lékařka s rozsáhlou domácí i zahraniční nemocniční a ústavní praxí na poli praktickém, porodnickém, infekčním a interním po sebevražedném nástroji, uštvána politikou a národnostní nevráživostí pracovního okolí a úředních činitelů, s nimiž musela nezbytně přijít do styku.

Ztráta všech blízkých příbuzných a i sestry, která změřla v Ravensbrücku, na ni zaříté velmi těžce dolehla. Avšak tyto ztráty v únoru r. 1947 už dávno ležely za ní. Mimo to měla zde i v Anglii věrné a spolehlivé přátele, jejichž všestrannou pomocí, ať hmotnou, citovou, nebo jinou, si byla jista. Jediné, co jí tyto přátele nemohli poskytnouti, byla ona občanská svoboda a právní bezpečnost, bez níž se cítí jedinec opuštěným a pronásledovaným psancem.

V jejím případě už nelze mluvit o nápravě, neboť její tragedie je skončena. Zůstává však žhavým otázkem nově se rozrůstajícího demokratického řádu, který dosud opomínil splnití dávno splatných slibů, na jehož vyplnění závisí klid tak mnohých souputníků a osudových spřeženou MUDr. Markéty Ungrové, vrátivších se z koncentračních táborů, emigrace nebo pod. V záporném případě se demokracie těch, kteří o tom rozhodují, stává jen přízrakem, o němž všim právem platí slova: »Zlý šept jest všude slyšet. Z neblahých se líhnou skutky neblahé i zmatky...«

M. Kopernická

Časy se nemění, ale lidé ano

»Dovoďte mně, abych zde přednesl svůj skeptický názor vůči tomu státnímu hledání zákonů a nařízení.«

»Rozpětí dvou let od převratu není překážkou revoluce a připouští revoluční akty, třeba opožděné, když vláda nekoná svou povinnost.«

»Podle ústavní listiny všechna moc pochází z lidu; a vykonali již lid takový čin, neměl by být zhanoben před odpuřcem, obnovením právního stavu.«

»Právo není jen to, co je v zákonech lidských psáno; právo má odpovídati spravedlnosti!«

Kdy jsme slyšeli tyto věty? Nějak nám znějí v uších, jako bychom je poslouchali v minulých týdnech a měsících. Nebo že bychom se mýlili? Už asi ano. Tak mluvili v říjnu 1920 poslanci bývalé národní demokracie V. Dyk, prof. Mařec a Matoušek.

Země, jež bojovaly...

Svaz přátel SSSR vydal na rok 1947 svou Ročenku; je to dobrá instruktivní pomůcka pro nás, členy Svazu. Na straně 181. pod nadpisem Mezinárodní izolace Německa a podtitulem »Země, jež bojovaly proti Německu. Od kdy:« je podán přehled o datech vstupu jednotlivých zemí do války. Není tu řeči o Československu, Dánsku a Albánii; to jsou tedy země, jež nebojovaly. V přehledu je uvedeno 52 států, mezi nimi na př. Maďarsko, Turecko a Argentina, které od určitého dne octly se ve válce s Německem. Bojovaly.

Chtěli bychom říci, že nás takovéto statistiky nemohou uspokojovat. Nechceme žádnému národu upírat jeho zásluhy válečné; naopak: jsme šťastni, že se jich dříve nebo později tolik připojilo ke společnému úsilí porazit toho, jenž právě nám Čechům, a jistě i Slovákům, byl nebezpečnějším nežli komukoli z těch 52 národů bojujících. Přece však musíme zdůraznit, že náš národ se nechoval tak nečinně, jak by z tabulky snad vyplývalo. Je pravda: měli jsme na počátku velkého světového střetnutí nejtěžší posici ze všech; vyřešili jsme to, jak jsme to vyřešili — o tom ať řeknou definitivní slova dějiny. Nebyly to chvíle povznášející pro národ, jenž chtěl být přemožen jen zbraněmi a ne diplomacií, možno-li Mnichov, Vídeň a Berlín označit tímto slovem a neurazit činnost, od níž očekáváme spásu světa a nikoliv jeho ztracení. Byli jsme tehdy z přímého válečného střetnutí takřka vyaněvrováni. Ale držíme se zmíněné Ročenky, kde je napsáno, že Paraguay vstoupila do války proti Německu 9. února 1945, Turecko 23. února 1945 a Argentina jako poslední 27. března 1945; Maďarsko bylo ve válce s Německem už od 28. prosince 1944. Tu napadá: což naše zahraniční vláda nevyprováděla Německu válku? Ovšemže vypověděla. V poselství presidenta republiky z listopadu 1939 se píše: Československá republika je ve válce proti nacistickému Německu už od jara 1938.

Ne, rozhodně nelze zapomenout na to, že náš národ bojoval. Doma i za hranicemi. Ve Francii, Anglii, v Polsku, Rusku, Africe. Co jiného znamenají místa jako La Manche, Tobruk, Dunkerque, Sokolovo, Bělaja Cerkev, Zaškov, Kyjev, Dukla a j. nežli boj? Co je přes všechna pasiva mnichovská a tisovská den 29. srpna 1944? Dvouměsíční těžké zápasy ve slovenských horách? Partyzánská v našich zemích, studentská rebelie, podzemní odpor, kriminály, sabotáže, koncentráky, hejdrichiáda, Lidice a Ležáky? Pražská revoluce a povstání v celé zemi? Javoříčko, Třešť, Bernartice, Leskovice atd., atd.? Zakusil snad jenom stín toho Equador anebo San Salvalor? Říkáme: dobrá publikace, ale k čemu ta zapomnělost? Přáli bychom si, aby celý náš boj domácí a zahraniční byl shrnut v jediné knize pod názvem: Jak jsme bojovali. Nebo tak nějak. Jistě to bude bohaté a dramatické čtení, řetěz bojů, utrpení, krve a hrobů. *F. Humler*

Věk kamenný a atomický

Jsou dlouhá údobí ve vývoji lidské společnosti, která se jmenují podle hmot, které tehdy lidé znali a užívali. Tak čteme o době kamenné, o době bronzové a j. V těchto dobách nezáleží na nějakém letopočtu; zmýlená o několik set let je dovolena. Bylo by dosti těžké, kdybychom měli dnešní dobu pojmenovat podle hmot, které jsou nejvíce užívány nebo nejvíce vtiskují ráz technickému životu. Doba umělých hmot? Doba lehkých kovů? Věk magnalu, jak o tom nějaký čas hovořili v Americe a mysleli tím na magnesium a aluminium; hořík a hliník? A jsou ještě jiné návrhy: věk atomický.

A o věku kamenném a atomickém mluvil ministr Jan Masaryk na zasedání generální rady Světového sdružení pro Spojené národy:

»Lidstvo došlo po mnoha utrpeních, válkách, hladomorech, revolucích — také všek evolucion — z věku kamenného do věku atomického. Nepochybuji o tom, že tím nastalo nové údobí, že všechny naše dosavadní zvyklosti je nutno přezkoumat a přizpůsobit této velmi důležité skutečnosti. Nepodaří-li se nám to, sázím se, že v několika málo týdnech bychom mohli upadnout zpět do věku kamenného.«

Lidé obviňují a budou obviňovat vědu a techniku, že to dovedla tak daleko, že po strašlivé druhé světové válce hrozí nebezpečí, že zásluhou atomové pumy by byla přišla válka tak hrozná, že by se po ní lidstvo vrátilo do doby kamenné. Ale ani jediný vědec, ani jediný technik nebude vinen, spadne-li snad kdekoliv na světě jednou atomová puma, neboť: o tom nerozhodne ani vědec, ani technik. O tom rozhodne jiný druh lidí. Lidé z docela jiných povolání. O tom budou rozhodovat státníci a politikové, novináři a diplomaté. Na těch, ne na vědcích a technících, bude záležet a na nich bude odpovědnost.

Jednání těchto lidí, státníků a politiků, novinářů a diplomatů a jiných se vcelku opožděje za krokem techniky a vědy. Je ovšem nutno uznat, že materiál, s kterým pracují, je daleko, daleko složitější, proměnlivější, než síly a hmoty, s kterými pracuje věda a technika.

Stalo se, že Svobodné noviny přinesly úvodník Jana Amose Komenského: O třech podmínkách obecné nápravy. Byly to zkrácené odstavce z osmé kapitoly Komenského *Všena právy*, jak je přeložil Jos. Hendrich. A tento článek Jana Amose Komenského se četl tak, jako by Amos Komenský znal bolesti našeho dnešního národního života, jako by četl něco o skřípání v Národní frontě, jako by hledal, kde a jak se mají sejít strany Národní fronty, komunisté a nekomunisté, Češi a Slováci:

»Vidíme, jak se dá snášet rozdílnost názorů bez vzájemné nenávisli, a jak naprosto není nutno vrhat se proti sobě nepřátelským citem, perem a zbraní. Musíme si však přát, aby se rozdílnost názoru dala nejen snášeti, nýbrž i odstraniti; to jest, aby se všechny sporné otázky rozřešily tak moudře, že by se našla úřední pravda; v ní by se dobře sešly i názory protichůdné proti sobě stojící, takže by kterýkoliv názor podpíral společnou pravdu a byl od ní podporován, pokud má podíl na pravdě; přitom by samo sebou vymizelo, jestliže se přimísilo něco nenáležitého.«

Stalo se prostě, že Jan Amos Komenský, žijící před několika sty lety, napsal velmi aktuální úvodník v roce 1947. Jeho myšlenky o tom, co nás navzájem odcizuje, jsou dnes, v roce 1947, právě tak živé jako ve dnech, kdy je psal. A tyto jeho myšlenky jsou v roce 1947 proto tak živé, že nebyly splněny a naplněny. Technika od těch dob nestála. Šla stále kupředu. Letěla. A v tom je nesnáze. Lidstvo s vyspělou technikou nerozřešilo společenské bolesti a nesnáze, jejichž závažnost cítil již J. A. Komenský. Technicky se lidstvo dostalo z doby kamenné k věku atomickému. Ale při vši dokonalosti své vědy a techniky v léčebném zůstalo v době, kdy rozhoduje násilí. V době, kdy se pomalu rodilo pořekadlo, které Římané, kteří už uměli psát, v lidili slovy: homo homini - lupus. Člověk člověku vlkem. A proto ty nesnáze s technikou a vědou, jejíž příčiny nejsou ani ve vědě, ani v technice, ale v lidech. *V. G.*

Méně fetišismu by neškodilo

Kult institucí v našem veřejném životě se po květnu 1945 úžasně rozvinul. Jistě je to vliv politického závanu, který k nám začal proudit. Nelze jen tak mávnout rukou, naopak je vhodné to vítat, pokud běží o instituce vědecké, kulturní, o Národní shromáždění. Ale u nás se velmi často za instituci, která byla prohlášena za svatou, skrývají ne dost osvědčení lidé. Mířte-li na ně, abyste postihli jejich chvbu, jejich nepěkný počín, nebo ne dost šťastný krok při nějakém díle, half se v plášť velekněze a křičí, že urážíte a snižujete instituci.

ÚRO je instituce jistě velmi významná a potřebná. Její zásluhy o sociální mír ve státě jsou nesporné. Má velikou váhu v celém našem veřejném životě. Dobyta si jí prací mnohých činovníků, kteří plní přání i příkazy svého předsedy posl. Zápotockého, jemně všechna čest. Ale najdou se funkcionáři, na které nesmíte ukázat, že něco nedělají dobře, že i v dobrém úmyslu někdy jdou proti zájmu lidu, i když se lidem rádi ohánějí. Jakmile je přistihnete při činu, ukážete na ně, žádáte nápravu, začnou zvonit na poplach: Tr je boj proti ÚRO, to je útok reakčníka, fašisty, asociála — a už sbíráte výlevy rozhněvaného kněze nebo velekněze. Dovolili jste si šlápnout na kuří oko a křičí se, že míříte na hlavu. Kdo pracuje v odborářském životě po květnu 1945, ten se s podobnými zjevky setkal.

Stalo se, že dva pisatelé ostře odsoudili počín vydavatelství *Práce*, které začalo vydávat románové novinky. Ať již jejich úmysly byly jakékoliv, hlavní obrana začala na známou notu: To je útok proti ÚRO, to je útok reakčníka, fašisty, asociála...

Takhle to tedy nepůjde. Udělá-li někdo chybu, neudělala ji ÚRO, leda by se na určitě věci, jež někdo pokládá za chybu, usneslo celé vedení ÚRO. Nikdo se nesmí za ÚRO schovávat. Zejména ne tehdy, jestliže běželo o něco, co dobře nesnášelo denní světlo. Ne ten, kdo žádá o nápravu věci, která se uškodou stala v podniku, jehož majetníkem je ÚRO, škodí této velké organizaci pracujícího lidu, ale ten, jenž nedobrou věc se snaží schovat pod plášť, zalezle a křičí: To je útok proti ÚRO... *jp*

politika

Ha Ge

Zapomínáme, či jsme nasáklí?

K svému jistě nepopulárnímu tematému předesílám úvodem: nejsem ani židovka, ani antisemitka, ani filosemitka. K tomu prvnímú mi přebývají křestní listy všech mých prababiček a pradědů, z nichž by měl radost sám pan Hitler, k tomu druhému chybí mi materiální zájem, podjatost i nacistická převýchova, k tomu třetímu jsem (alespoň si to myslím), příliš kritická: vím, že pan Apfelbaum je šmelinář, znám p. Weinsteina, který je zloděj, a mnoho jiných, nepřilíš vábných charakterů, takže mne ani nenapadne, abych považovala někoho za ideál ctnosti jen proto, že se jeho nos nelíbí okupačnímu režimu. Ale, můj Bože! Pro mého souseda Čepičku si přišel tyto dny SNB, protože prodával za drahé peníze věci, které mu dřív neřikaly »pane«, pan Zelený sedí už tři čtvrté roku na Pankráci pro zlatokopectví. Tedy: my (rasisticky, promiňte, prosím), osoby »arijského« původu, jsme dobří i špatní, lotři, lotřiči i lidé hodní — proč má — nebo snad musí každý žid být vrcholem všech ctností? Právě že není, je znamením, že je stejným člověkem jako my, se všemi chybami i dobrými vlastnostmi: ten jich má více, onen méně — ale stejně: žid nebo nežid — a proto nejsem filosemitkou, že tyto chyby vidím, neidealizuji si, ale negeneralizuji. Tolik úvodem.

Žid-nežid, vše jedno. Negeneralizuji. A přece: Psalo se léta Hitlerova 1939-1941 a sypaly se nacistické protizhíovské příkazy, zákazy, vyhlášky: generální i individuální: byty, povolání, omezení všech práv občanských i lidských na všech stranách, hvězdy, týrání — prostě persekuce par excellence. Houkl si v »židovském« přívěsném voze na tramvaji zelený, vzpurný gestapák nebo civilista na starého, nemocného žida: Rrrrraus!, a vylekaný lidský tvor se žlutou hvězdou utíkal, seč síly stáčíly, k východu.

Od října 1941 začali jste ve Veletržním paláci na Letné brzy ráno a po obědě vídat před vraty davy smrtelně bledých postav s ranci, tlumoky, hvězdami a čísly. Číslo na šatech, na balíku, číslo všude: Mladí, staří, na smrt nemocní. Stal ses číslem, a tím jsi zůstal až do smrti nebo do pádu Německa. A zde začíná druhá etapa židovské tragedie: vyloupení, okradení o vše, o poslední jarmaru, která zůstává v bytě pro Němce, o poslední peníze (běda tomu, u koho při prohlídce ve Veletržním paláci najdou schovanou nebo zatajenou bankovku), obrání o poslední zbytek lidské důstojnosti, jdou ti šťastnější do terezínského ghetta, ti ostatní přímo do vyhlazovacích koncentračních táborů, kdež je — velmi často po vysazení z vlaku — postřílejí, umučí nebo usmrtí v plynových komorách. Proč? I osoby t. zv. arijského původu byly zavírány, tisíce jich trpělo, bylo mučeno, umíralo, ale vždy to mělo nějaký skutečný nebo alespoň domnělý důvod — byt i jen bezpodstatné udání ze msty, které pak mělo vzápětí utrpení, často pro celý okruh lidí. Ale lidé s hvězdou? Jen proto, že neměli babičky v pořádku. »Du, Saujudl«, jediné jméno, které dostávalo číslo s hvězdou. Uvědomme si přece ten rozdíl. Jen pro nedostatek »čisté rasy« podle Herrenvolku vyhubeno statisíce lidí...

A měsíce se líně táhnou, beznadějně, bezútěšně. Chvilky poměrného klidu v terezínském ghettu střídá doba nemocí, epidemii a hladu mezi židy, které kosí smrt a zvuile nacistické vlády. A z Terezína odjíždějí transporty těch, kterým se podařilo zůstat dosud naživu — tisíce postav, tisíce čísel, jdoucích na smrt — Osvětim. Ti slabí,

choří, přestárlí, ženy s malými dětmi jsou hned za nádražím na rampě vyřazováni, muže odtrhnou od žen, matky od synů, dostavují se nové plynové komory, z komínů stoupá dým a dusný, divný pach a panická hrůza se šíří barákovým městem smrti. Ti, kteří tomu pro okamžik unikli, jsou tetováni — zas o číslo víc, dobytek na jatkách dostává také razítka — a čekají, kdy na ně dojde řada. My v Praze se dovídáme v r. 1944 o plynu: hořovala jsem v té době s přesvědčeným antisemitou z doby prvé republiky — a ten sám se hrozí a lituje obětí nacistických zvěrstev. Celý nenacistický svět je vzbouřen a ořesen.

Léta Páně 1945. Do Prahy se vrací zubožené, otrhané, vychrtlé postavy, ruce, nohy jako hůlky, ženy s chorobně odulými tvářemi — muži, musulmani — ti, kdož to peklo přežili, zdecimováni, s vytřeštěným nebo mrtvým pohledem v líci, promluví-li na ně hlasitěji, ztrnou v pozoru. Vrací se s holýma rukama, popletenou duší, podrytým, rozhlodaným zdravím, množí se zárodky smrti — k rozbitému »rodinnému krbu«. Vrací se do života: vrátil se starý Rosenzweig, je mu 75 let, ale žena zemřela v Terezíně, děti a vnuci šli do »komina« — vrátila se Anka Švarcová — bez muže, bez dětí, bez rodičů. Každý, každíčký, kdo se vrátil, nechal tam někde několik drahých mu bytostí, které se už nikdy nevrátí, nechal tam kus srdce... V Terezíně zuří ještě tyfus, na barácích a vytlučených domech německé nápisy: »Typhus — Todesgefahr« — a bílé umrlčí hlavy. Vdechuješ divný, mrtvolný, nedefinovatelný zápach po celém městě, jakoby zamoreném, vše na tebe padá, těžký vzduch můžeš krájet, přímo hmatáš tu hrůzu — o pozdějším dojmu z Osvětimi ani nemluví.

První dny po návratu židů jsme my — osoby »arijského« původu, se předháněli v radosti, pozornosti a obětavosti. Ale z milodarů nelze dlouho žít — a ryba a host třetí den... Host? Vždyť se vrátili domů — tak si alespoň myslili, a žít se musí, když to osud určí, i když by někdy byl opak pohodlnější a snazší, a i když se někdy ani moc žítí už nechce. Ale život jde dál. A tak si i ten židovský bývalý úředník, obchodník a živnostník, a čím vším byl, shledává zbytky té své bývalé, Němci ukradené existence. Starý, mladý, musí začít znovu. Ruku na srdce: upíráme toto dobré právo t. zv. arijci, který se vrátil z koncentračního tábora? Běreme mu zásadně za zlé, i když mu při tom, bohužel, velmi často také házíme klacky pod nohy? Vyčítáme mu proto rozpínavost, nadutost, chtivost?

A dny, týdny, měsíce se přehnalý, lidskost nebo spravedlnost k rasově persekvovaným mizí... a píše se rok 1947.

1. Rasově persekvovanému sebrali Němci všechnen majetek i s podílem na domě. On šel do plynu i se ženou. Vrátila se 19letá dcera, a žádá o restituci podílu nemovitosti. »Předložte osvědčení spolehlivosti své i rodičů!« »Ti přece zahynuli v koncentračním táboře!« »To je jedno! Spolehlivost!« Spolehlivost u všech rasově persekvovaných, kteří zahynuli v plynové komoře, byli postřílení, umučeni! Důkaz, že nebyli v době okupace nacisty!?

2. Přišedš na úřad stvrzu vrácení obchodu vdově po židovském, v koncentračním táboře zahynulém manžel. Obchod mu Němci vzali v r. 1941, v r. 1945 dosazena národní správa — správcem je živnostník, který zde provozuje vlastní konkurenční obchod, ježto jeho vlastní místnosti byly při revoluci vybombardovány: po revoluci by byl jistě dostal jiné místnosti náhradní, nehledě k tomu, že je sám majitelem domu s obchodními místnostmi, ovšem, není to ta poloha! Žádáš referenta o urychlené projednání restituční žádosti, která již měsíce leží. »Víte, to je hrozně těžké. Ten správce je chudák. Byl postižen

při revoluci. Nemůžeme mu to tak rychle vzít, snad až si něco najde. To by bylo asociální.« — Na námitku, že tím asociálnější by bylo zdržovati vdově po původním vlastníkovi rasově persekovaném vrácení obchodu, na něž má podle zákona právo, dostávám promptní odpověď s lehkým pokrčením ramen: »Ale on je náš člověk!«

3. Ve vlaku sedí proti mně dva muži a baví se: »Víš, že ten žid od naproti, co mu vzali Němci ten kšeft a teď ho má Vodička, chce prý náhradu od republiky? Copak jsme mu to vzali my? To bysme daleko došli! Vzali mu to Němci, tak ať mu to zaplatěj. Nebo ať si jede pro to do Reichu!« — Smích v kupé.

4. Případ dr. Ungrové. Zde není třeba mnoha slov ani komentáře. I když nekončí mnoho případů tak tragicky, je množství těch, kteří jsou v podobné situaci.

5. Chodím po Terezíně. Sněh, kluzko, mrtvo. Domy bez oken, s vyvrácenými vraty, s bílými čísly a písmenami B1 (bloky terezínského koncentračního tábora), prázdnými okenními rámy sviští vítr. Byty — většinou holé zdi, nikde kouska nábytku, všude mrtvo a pusto, zamořené město. A přece: Sem tam už nějaký nově zřízený obchod, sem tam zasklené okno a kovový štítek na domě, sem tam cedulka na domě: »Osídleno« — vývěska: »Vstupování do domu nepovolaným přísně zakázáno«, plakátek: »Oznamuji zahájení živnosti...« Terezín se osidluje. Sem tam pár lidí na ulici, ve které v duchu zřís řady vyděděnců s hvězdami, bojácně ustupujících před nacistickou uniformou. Kasárna, kasárna.

U autobusu k nádraží stojí hlouček lidí-osídlelců: »Franto, potřebuji nějakou židli. Nešel bys se mnou zítra tamhle do toho baráku, tam jsem nějaké viděl. Výbor by nám je dal!« — »Člověče, tam ne, tam jsem už byl. Tam ani nelez! Tam to smrdí ještě jako pes!...«

Autobus pomalu sjíždí po kluzké silnici k Bohušovicům. Po pravé straně, zapadlé v závějích sněhu, leží židovské krematorium... — Člověče, tam to smrdí jako pes — slyším stále v duchu právě pronesená před chvílí slova... Ba, smrdí: hladem, nemocemi, epidemiemi, utrpením, smrtí a pošlapaným člověčenstvím na jedné, a bestialitou, vražděním a nesmazatelnou hanbou a potupou XX. století nacistických netvorů na druhé straně...

Zapomínáme, či jsme nasákli?

život a instituce

Edmond Konrád

Zápas s andělem

Bylo nutno, když »Národní listy« vyhazovaly spisovatele z národa jakožto socialisty, levičáky a vlastizrádné zaprodance mezinárodních hrobařů slovanského Ruska, bylo tenkrát nutno v zrcadle národní tradice ukázat, na které straně stával český spisovatel od B. Němcové po Svatopluka Čecha. Vyšlo v »Přítomnosti« roku 1935 najevo, že podle měřítka »Národních listů« naši buditelé a vlastenci odjakživa, včetně Jana Nerudy a Karla Havlíčka Borovského, zasluhovali téhož vyhazovu, jsouce nezhojitelně nakaženi morem sociálního cítění, hlízou smýšlení ryze demokratického, snění masarykovské lžihumanity, jedem rovnostářství, svobodářství a bratrství, vůbec všemi pokrokářskými neřestmi víry v lid, ve vzdělání, v úctu k člověku a v lásku k bližnímu. Bylo to v tehdejší boji proti hloupým sprostotám, rostoucím fašismu veliké zadostučinění. Bylo jasno, že »leví« spisovatelé čeští v tradici svých předků pokračují. A je-li pravda, že státy a národy se udržují těmi myšlenkami, na nichž jejich bytí je založeno, že tedy čeští spisovatelé stáli na straně i šli po cestě správné. Nezdálo se

tak vždy v letech dalších, a síla veliké lži světu i jim mlouvala, zvláště od 15. března 1939, že jejich strana a cesta přesvědčení a víra, byly pustý blud. Ježto však pravda vítězí, právě ten domnělý blud ukázal se naplněním programů buditelských. Lidová republika devátého května začala v míře co nejrozsáhlejší uskutečňovat sny Němcové, Světlé i Nerudovy, překračujíc odsunem Němců jejich vidiny nejmělejší, ba dokonce protest mírného a snášenlivého Svatopluka Čecha. Ukázalo se navíc, jak tuze krátkozrace stavěli stoprocentní nacionalisté v protiklad vlastenečtví a socialismus: oba od Stalinovy vlastenecké vojny, ba cestou skutečnosti už před ní, splynuly v jediný osvobozující příval, v němž na praporech i v srdcích splynula trikolora s rudou. Šafařík, nad hlavami vlastenců mávající národopisnou mapou Slovanstva, radostí by asi proléval vodopády slzí nad Rudou (či už se tak nejmenuje?) armádou v Berlíně, nad krasnoarmějci, objímanými v pražských ulicích. Co se ještě dokonale nesplnilo 28. října, to by viděl on i Havlíček, Němcová i Světlá více méně uskutečněno 9. května. Neruda by nepochybně s rozkoší škrtil své liberecké črty o německých továrnických vrstvách, o úžasné nevzdělanosti tamních Němců jakožto bezpředmětné.

S pocity hlubokého zadostučinění spisovatel dnešní se bude vracet k těmto velikým předbojníkům, kteří mu byli ukazateli směru v době nejkritičtější, oporou jeho víry při útoku zaslepených malověrců. Čerpá z toho zadostučinění jistotu, že i nadále jejich magnetka bude spolehlivá pro jeho kormidlo, umí-li na ní rozeznat koeficient úchylnosti a tření místně dobového od věčného směru jejich prorocství — jinými slovy: rozezná-li, co v jejich myšlení a cítění je hlavního, co vedlejšího. Při zkoumání pak shledá, že skutečnost úhrnem pokračuje v tom hlavním, o některé jeho rysy však že se vede jakýsi zápas. V tomto zápase třeba pak opět rozeznat, co je na dnešku hlavního, co na něm je, přes dobovou prudkost, vedlejšího. Podle logiky zcela prostě zdá se podobno pravdě, že hlavní bude, co se stále znovu vrací během století, vedlejší pak, co se od těchto základních dějinných sklonů odchyluje, případně jde proti nim. Třeba jen při tom svědomitě dbát rozdílu mezi tradicí a staromilstvím se strany jedné, mezi pokrokem a pokrokářstvím za každou cenu se strany druhé. K tomu nutno si, pokud laik umí, povšechně zpodobit duchové ovzduší spisovatelů předbřeznových a pobřeznových.

Rousseau a národní duch

Dříví do lesa, že přes francouzskou revoluci a osvícenství čeští spisovatelé žili z Rousseauovy »Společenské smlouvy«, z víry v rovnost všech lidí a v přírodního člověka pastýřských idyl, jehož dobrotu zkazilo až civilizací násilí a nadpráví. Tento povšechný tehdejší svět vzdělanců měl u nich ještě své místní slovanské přibarvení vírou v národního ducha. Není bez pikanterie, že tato víra byla původu vlastně — německého. Má ji ovšem na svědomí Němec velmi neněmecký, Herder, dlouho žijící na pokraji slovanského moře, svými »Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit«, které vyšly, tuším, už někdy okolo r. 1750. Učí tam v podstatě, že každý národ má svůj způsob myšlení a cítění, odlišný od způsobu myšlení a cítění národů jiných, a jen jemu vlastní. Učení to vědecký vývoj devatenáctého století popíral, sleduje naopak a je jejich změny aspoň u národů evropských, zejména západo- a středoevropských, šly s menšími obměnami místními a časovými po cestách příbližně stejných, neprozrazující nikde nijakého podstatného a osobitě odlišného národního ducha. My dnes, po zkušenostech dvou světových válek, a s pohledem na dějiny četných mladých států, budeme sotva míněni tak jednoznačného. Zdá se nám, že skrze mezinárodní síť civilizace technické, hospodářské, politické i kulturní, provítají národní osobitosti, dosti výrazné ve svých rozdílech, tak nenapravitelný národní duch německý, z něhož

Hitler a jeho ideologové mohli s úspěchem vyvodit svou plemennou nauku, ostrovanský duch anglický se svou příznačnou odezvou k dějinným otázkám, syrově rázný americký, živelně lidový ruský, a tak dále. Je však věc vědců, aby tento dojem přezkoumali a Herderovi dali či nedali za pravdu.

Vědci, kteří měli vliv na české vzdělance doby buditelské, mu s nadšením za pravdu dali. Byli to zejména dva Poláci, Maciejowski a Letewel, kteří z jeho myšlenky vyvodili nauku o protikladu národního ducha germánského, tvrdého, násilného, panovačného a panského, »aristokratického« k duchu slovanskému, mírumilovné zemědělskému, rovnostářskému, pohostinnému, nedělajícímu sociální rozdíly, zkrátka »demokratickému«. Není pochyby, že tuto, tehdy vzniknuvší představu o »slovanské holubičí povaze«, kromě útisku, v němž tehdy, okolo r. 1800—1850 všechny slovanské národy žily, právě Rousseau, osvícenství a francouzská revoluce svými lidskými právy »volnosti, rovnosti a bratrství« přibarvily ve prospěch utištěných, urážených a bezbranných. Ale přibarvena či nepřibarvena myšlenka ta žila v českém vzdělanci jako naprostá samozřejmost.

Spolu s ní jako samozřejmost žila v něm myšlenka další: myšlenka sociální. Jež z ní vyplývala a s ní splyvala. Bylo tenkrát v »Přítomnosti« článkem »Zrcadlo národní tradice, aneb Musíme tam všichni«, v četných citátech doloženo, jak myšlenka sociální s myšlenkou národně vlasteneckou nerozlučně byla srostlá. Byly to jen dvě tváře myšlenky jedné a téže.

Zbraně duchové

Nic přirozenějšího, nežli že vůdci slabých a bezbranných je utěšovali horlivým nabádáním k víře v sílu ducha. Nemohouce dávat pušky, dávali knihu, školu (pokud bylo lze), a divadlo. Dávali mravní energii místo hmotné: postup to u nás prastary, začal ho první český modernista, první kulturní člověk a vyznavač humanity, svatý Václav. Pokračoval v něm jediný český císař Karel Čtvrtý, zakladatel vysokého učení pražského, toho učení profesor Mistr Jan Hus. Bez akademických hodností našli se v každém téměř věku čeští intelektuálové téžoz zaměření: Tóma ze Štítného, Petr Chelčický, Jan Blahoslav, Jan Amos Komenský, světová veličina i autorita, Bohuslav Balbín, Gelasiem Dobnerem počíná řada buditelů, kteří tedy nedělali nic jiného, než jejich nejslavnější, nejnárodnější, nejsociálnější a nejlidštější předkové v Duchu.

Jakkoli se to může zdát věcně dosti pravdě nepodobné, a spíše zdobným řečnickým obratem, tato duchová zbraň se ukázala tak mocná, že posléze národu opatřila zbraně hmotné, až mu dala svobodu. Je to postup málem obrácený, než v dějinách obvyklé, a zcela obrácený než u Němců: tam zbraň jde před myšlenkou a před kulturou. U nás myšlenka a kultura jdou dříve než zbraň.

Nuže, jak vypadaly tyto zbraně?

Vynechme zbraň sociální. Byla již u spisovatelů buditelů podrobně doložena před dvanácti roky, a je zbytečno znovu zdůrazňovat, že čeští vlastenečtí spisovatelé byli vědomě i nevědomě skrz naskrze socialisté. Možno dále vynechat zbraň národní: to jest, výchovu protiněmeckou. Obrana proti Němcům je nejen prostředek, ale sám smysl a cíl všeho českého a československého vlastenectví, neboť, třebaže i jiní naši sousedé nám nebyvali vždy nakloněni, trvalé a existenční ohrožení Čechům přicházelo vždy jen a jen od Němců, a od Němců jedině bude vždy zas hrozit, pokavád vůbec Evropa bude tou Evropou, kterou známe. Palacký to věděl, a vyslovil známou větu, za níž býval kaceřován, a pro kterou ho Hitler zakázal, pro kterou Frank strhl jeho pomník, a překlátil jeho nábreží, náměstí a ulice: smysl českých dějin je boj proti Němcům. Tak aspoň se obecně chápal jeho výrok o »ustavičném stýkání a potýkání«. Není pochyby, že české dějiny mají smysl širší, ale toto je nesporně základ a

předpoklad, bez něhož by českých dějin ani nějakého širšího smyslu prostě vůbec nebylo, poněvadž by nebylo českého národa. Je to předpoklad tak samozřejmý, jako že Holandsko, má-li být Holandskem, nesmí se zas trvale stát mořským dnem.

Dnes boj proti Němcům splýnul s bojem proti fašismu, sociální ráz našeho národního zápasu, protisociální ráz německého ducha je tím jen podtržen. Ale nebude bez podstaty toto upozornění: v každé své společenské podobě, upřímné či neupřímné, Němci jsou českému národu nebezpeční, neboť umějí poněmčít i pokrok. Buď proto vždy jasně rozlišeno: boj proti fašismu není ještě boj proti Němcům celý — a běda Slovanu sebe silnějším, který to neví.

Pravda vítězí

»Stýkání i potýkání« je sice zjištění základní skutečnosti, libo-li: politické zásady, dějinného nezbytí. Ne však filosofická jistota, mravní směrnice nějakého světově platného životního názoru, něco, ve jménu čeho by se ten národní boj o bytí dál. Duchové zbraně se bez takového pramene neobejdou, ať je to platonská idea, Ježíšův Bůh, židovský národ vyvolený či německý Nadělověk, od času Siegfriedových přes Karly Veliké a Bedřichy Barbarossy k Velikým Kurfirstům a Friedrichům Velikým v Německu praktikovaný dávno před zrozením Nietzscheovým. Palacký otevřel duchové zbrani české takový pramen druhou svou nejslavnější větou: »P r a v d u chci poznati, p a d n i, k o m u p a d n i!«

Tedy pravda je zbrojnice českých zbraní duchových, a sice pravda bez přívlastku, nikoli »die deutsche Wahrheit«, nikoli »vnitřní«, »umělecká«, »zjevená«, autoritativně schválená pravda: nýbrž pravda nestranná, holá, neupravovaná, »padni, komu padni«, prostě pravda.

Čtyři sta let před Palackým jiný český učenec hořel na hranici za větu: »Hledej pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, mluv pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti!«

Není to tedy zcela novinka v myšlení a v citění českém, a kdyby kdo chtěl hledat znaky českého národního ducha po herderovském způsobu, nemohl by tuto vůli k pravdě bez chyby obejít. Usvědčila by ho i z napsu na velikém znaku republiky Československé, kam její vítězství vepsal hodonínský veliký nástupce hodslavického Otce národa.

»Volnost, rovnost, bratrství«

Je zajisté přirozený součin všeho předchozího, že tato vůle k pravdě, víra v národního ducha, Rousseauova »Společenská smlouva, odkaz francouzské revoluce, vedly nutně, v duchu »lidských práv« jejich k požadavku svobody: svobody lidu a svobody lidí. O to snáze, že veškeré tyto představy byly v přímém protikladu k dané a bez výhrad vládnoucí soustavě státní, tehdy stručně zvané absolutismem. Právě proti této ubíjející a umrtvující chorobě neomezené vlády, samoděržaví, vojenské diktatury, policejního státu se špicly a udavači, samospasitelné církve s její duchovní zbrojí dogmat a světskou mocí koruny, o níž se opírala — což se vše úhrnem zvalo »reakcí« — právě proti této reakci vytýčil člověk buditelský jako jedině východisko jejich přirozený opak. Místo jedince, poslušně otročícího modle státní, měl nastoupit stát, sloužící jedinci, všem jedincům, lidem, lidu, člověku. Moc výnosů a předpisů měla být nahrazena dobrovolnou kázní svobodných.

Překvapivé na tom idealistickém snu, jemuž se po zkušenostech dvacátého století nepochybně usměje právě ten intelektuál, jenž se cítí nejmodernějším — překvapivé na této utopii zůstane, že právě národ a lid, vedený takovými snilkami, našel praktiky, kteří myšlenku dobrovolné kázně s jeho pomocí uskutečnili v míře nejvyšší, jaká tenkrát vůbec byla možná, a v míře daleko vyšší,

než se možná zdálo: vzešli mu Tyrš, Fügner a Sokolstvo. Nelze prostě přehlédnout, jak tato myšlenka dobrovolné kázně, sloučená s myšlenkou rovnosti, bratrství, lidských práv, svobody lidu a lidí, v Sokolstvo vtělená, při první příležitosti postavila osvoboditelům brannou moc, československé legie. Není pak bez zajímavosti, že i tento jev má v českých dějinách předchůdce, bojovníky stejně zcela dobrovolné za myšlenku pravdy, svobody, rovnosti a bratrství, na něž ostatně vědomě navazoval, a kteří se shromáždili v obci na Hradišti hory Tábor. I tohoto by si patrně musil povšimnout ochotník, jenž by na českém národě chtěl zkoumat platnost myšlenky Herderovy.

Humanita

Bylo by prostě nemožné, aby z volnosti, rovnosti a bratrství samočinně nevyplývalo »...nechť se ti ozve člověk«. Čili, slovy Karolíny Světlé, »... Čech měl dokázat, že nemusí člověk hrubě nad člověkem vládnout, nýbrž že svorností nadchnuti, mohou lidé mezi sebou žít jako rodina jediná...«, nebo »... záleží jen na snaze naší...«, aby se nejvznešenější myšlenka křesťanství, bratrství a rovnosti mezi námi uskutečnila...«, či zase podle Havlíčka výbor měšťanstva, který mezi svými úkoly má i stíhání »za neuctivost křádným lidem, a spolek protitýráním lidí, neboť »... věřte mně, pane redaktore! že se na světě lidi posavad přece ještě více týrají než zvířata...«

Půl všeho socialismu buditelů tryská právě z tohoto »týrání lidí«, z humanitního protestu za lidskou důstojnost: »... a nejsvětější vaší úlohou budiž, abyste odměňující se (lidu, jenž zachoval náš jazyk)... je vyprostili z jařma nevědomosti a pověrčivosti a jejich děti ke svým dětem povznesli na výsluní blahobyt a osvěty...«, dí Světlá, kdežto Havlíček, domnělý liberál, který je pro »svobodný výrob« a pro svobodný obchod, »socialisty a komunisty, jmenovitě Cabeta, Proudhona atd. nepočítá k liberálním a řádným lidem...«, přece jen praví: »Považme k př. absolutní neobmezenou vládu: ona jako první komunista běře sobě pod jménem daní neb konfiskací nebo expropriací jmění cizé podle uzdání svého, a nikdo nesmí ani slovem se ozvati proti tomuto nesmírnému komunismu... běře celé statky některým a dává je jiným podle své libosti, uděluje některým mílákům svým privilegie, to jest jiným slovem obíratí své ostatní spoluobčany...«

Neruda pak píše o papeži Piovi IX. r. 1878: »... když v úplné polovici věku devatenáctého... dal popravovat, věznit své poddané po desetitisících... Co by byl činil v oněch dobách duševní temnoty (středověké) muž, který v osvíceném věku našem známými dogmaty svými vždy znovu lidský rozum přibíjel na kříž... krvežíznivého zuřivého Arbueza prohlásil svatým! Co tenkrát, kdy bezohlednost byla životním pravidlem, muž, jenž v době humanity vyslovil heslo: »Necítím s nikým...!«

A tak dále.

Socialismus spisovatelů 19. století zdá se neodlučitelny od mravních inšeritek lásky k bližnímu. Není myslitelné, aby ji omlučoval, v boji za svobodu. »... Každý aristarchům a hierarchům o rovnosti lidské a kde který národ trpí, pomáhej mu k svobodě. Už vznešené lidi křesťanské pokoře a bázlivou chudinu právě lidské pýše. Zapuzuj jasným slovem říši temnoty a zlatou růží odměňuj duševní pokroky lidstva. Proklínej zlobné násilí a zehnej lásce mezi lidmi...« Než toto Neruda papeži řekne, napomene ho: »Zahod syllabus, svlékni neomylnost...«

Svoboda

Jako pravda, svoboda je prostě svoboda, bez bližšího vymezení jiného, než jaké je dáno náležitostí ostatními: rovností, bratrstvím, humanitou, lidskými právy, láskou k bližnímu. Že k této svobodě patří svoboda sociální, netřeba mnoha dokladů. Stačí za mnohé jeden z Karolíny Světlé, o českých pánech před Bílou horou: »... ‚Svobodná budiž česká vlast, volali, a lid pozdvihl hlavu a naslouchal dychtivě, ‚Bez soka vládní v ní český pán!‘, ... ale smutně mlčely dějiny (má státi dějiny), o jejich svobodu nezasadil se nikdo... lid... měl pánům v dobýti poklad, na němž mu nebylo podílu popřáno...«

Dějepisec písemnictví nepochybně by dodal o námětu svobody takové, jak naznačeno, dokladů hojně. Laikovi jsou známy pouze dva, které ji kritizují se stanoviska sociálního, oba ze Svatopluka Čecha. V »Lešetinském kovári« se čte o továrním molochovi:

»... v komžích bídy, z cárů tkaných, slouží jemu volní rabi...«

A »Písňe otroka« praví mimo jiné o dútkách otrokářůvých:

»... Zde ten uzel Zvyk je dávný, onde Mrav, tam Osvěta, ba i Svobody se fraška s Pořádkem zde proplétá...«

Laik i dále jen po paměti stopuje »Svobodu« z »Nových písní«. Není mu pak známo, zda tento poslední buditel už s porozuměním znal Marxe, ač se to zdá velmi pravděpodobné. Vyznání materialistické tomuto idealistickému humanitnímu suivci sotva lze přisuzovat, neboť:

»... teď o pokoji sprádám sen, o radě národů, kde družně, v míru spor mnohověký bude rozřešen.«

S nadšením předvídá sociální revoluci. Za ní, zdá se, vidí vše splněno, jako snad všichni jeho předchůdci. Tak jako nerozlišují pravdu, nerozlišují svobodu, jen »fraška Svobody« mohla by vzdáleně nasvědčovat nějaké »svobodě vlčí«, ovšem kapitalistické. Na spisovatele Svatopluk Čech patrně nemyslí. Svoboda spisovatelova mu asi splývala, jako jeho předchůdcům, se svobodou národní, lidovou, sociální, s lidskými právy a tak dále, v představi.

Demokracie

V Merežkovského románě o caru Alexandrovi spiklí důstojníci docházejí k závěru, že cara dlužno zabít, jinak nebude v Rusku svobody. Ihned po převratu však dlužno, tak usuzují, zavést přísnou diktaturu. Nic takového by se asi nenašlo ve smýšlení českých buditelů. Po této stránce nepochybně herderovský zkoumatel národního ducha by u nich zjistil skutečnou »holubičí povahu« (ač se mezi sebou — právě jako holubi, nemýlí-li se přírodovědci — dovedli štítit jako kterékoliv pozdější spisovatelské pokolení české.). Pro ně hned se svobodou začíná ráj, »... bílý den, a plno růží kolem« Ostříčky příliš nepřicházely v úvahu. Možno bez velkého hledání dokladů mít za to, že snem a všelékem buditelů je parlamentární demokracie svobodně volených zástupců. Jak obecná byla tato představa, toho příznakem nad jiné pikantním je velikolepý podvrh v dějinách českého písemnictví, Rukopis Královodvorský a Zelenohorský.

Jen z oposice k Masarykovi našli se v čase velmi pozdním ještě lidé, kteří pravosti Rukopisů hájili. A jo pikantní dvojnásob, že z odporu k největšímu demokratu a humanitáři hájili dokladu, který měl doložit — a dokonce dokládal — demokracii. Nedokládal ovšem, jak měl, demokracii českou v době Libušině, ale »Libušiným soudem« věrně dokládal demokratické smýšlení buditelů, ovzduší doby, v níž vznikl skutečně. A tohoto dokla-

du o sto let později s prostoduchostí bezpříkladnou hájili lidé, které by dnešní terminologie beze vši pochyby označila jako »fašisty«. Jak by se asi Hanka s Lindou divili Duchovým otcem jejich díla je opět Herder, poslovanštěný vědci polskými a českými, kteří jeho nauku o národním duchu dovedli v nauku o protikladu mezi německým duchem »aristokratickým« a českým »demokratickým«. Buď či nebuď cosi pravdy na tomto protikladě, jehož příznakem zajisté výmluvným je husitství, učení to mělo ve službách vlasti být podepřeno. A ježto tenkrát podvrhy byly jaksi ve vzduchu, viz Ossiana, dva vlastenci si »doklad« vymysleli a stvořili. Tak asi lze hrubou zkratkou vysvětlit vznik Rukopisů. Jejich nesmírný úspěch lze vysvětlit mírou, jakou odpovídaly obecnému citění, dokazujícíce: zatím co Němci byli ještě hrubí násilníci, Češi už byli národ vyspělý politicky i kulturně, byli demokraté, měli sněm, vymoženost jinde nevídanou, a tak dále. Je příznačné, že dlouhý a bolestný boj, který se zdvihl proti Rukopisům od Šembery po Masaryka, tryskal zase z českého pudu po pravdě a po svobodné kritice. A že citovou ránu v národním sebevědomí a sebelásce zhojil dílem několika desetiletí, až statečný a pravdivý největší Písmák českého národa, Alois Jirásek. Zdá se neméně příznačné, že Svatopluk Čech, zmíněný už »nejlevější buditel, právě Rukopisům věnovavší svůj něžný pohádkový jínoutaj o Petrklíčích«, kde pravost či nepravost posléze opředl poetickou mlhou nebeského původu zázračných klíčů: jakoby se nemohl rozloučit s tím, čím Rukopisy tak sladce zpívaly českému citu. I ta hudba klíčů, jež současně oslavovala českou hudbu, jeví se tu téměř jako symbol. Náhodou právě hudebník přítloukl však jeden z posledních hřebů do rakve Rukopisů. Zabýváje se jejich »hudbou a píšťbou«, dokázal Zdeněk Nejedlý v »Gollově sborníku«, jak i hudební nástroje v Rukopisech a hudební představy odpovídají ne snad nějakému českému pravěku či středověku, ale velmi přesně konci osmnáctého a začátku devatenáctého století. Netřeba z písemnictví bojů o Rukopisy teprve dokládat, jak i vše ostatní vyvěrá z ducha téže doby v Čechách, aby bylo prokázáno, že v nich přání bylo otcem myšlenky. Ale právě toto přání stává se důkazem nejpádnějším, jak v samých základech buditelského úsilí je demokracie.

Odborník ať podrobně vylíčí, jak do této představové jednoty nenáhle vnikala trhlina, která i v myslích spisovatelů sociální revoluci začala stavět proti vlastenecké představě svobody národní, od výbuchu a vítězství ruské revoluce pak i proti představě svobody demokratické. Je nad meze tohoto rozjímání i nad síly laikovy, popsat ono období českého myšlenkového vývoje, kdy se nejen představa, ale už i skutečnost národní svobody kritisovala ve jménu toho, co buď stručně zvané internacionálou, případně internacionálami. S druhé strany zdá se skoro zbytečné sledovat, jak odezva na sociální revoluci s heslem internacionály, totiž protirevoluce tak zvaná »nacionalistická«, jinými slovy: fašistická reakce ve jménu vlasti se zprvu skrytě, pak zcela zjevně stávala sama internacionálou, která sice pro čistou rasu pronásledovala Židy, ale spojovala se s Japonci. Neboť tato internacionála na ruby nevykonala vliv sebe méně pozoruhodný na mysl českého spisovatele. S výjimkou prapropatrnou fašismus u nás zůstal državou zneuznaných geniů, mezi nimiž se najde sotva jedno jméno umělecky významné. Naopak ruská revoluce zapálila myslí přemnohé do bílého žáru, a z nejlepších per tryskalo umění, které svým zaměřením bylo málem spíše sovětoruské než české, i bylo by lze snést celou slušnou knihovnu, již české tvůrčí nadšení věnovalo tomuto nesmírnému dění na východě. Daly by se najít české verše, opěvající Rus jako zemi zaslíbenou, a o zemi rodné se vyslovující s nevládnou ironií. Souviselo to dosti těsně se změnami

politických situací, zejména ve vztahu k demokracii, jaká byla, a k fašismu, který hrozivě vzrůstal. Dějiny se postaraly, aby tato trhlina se opět zavřela. Netřeba líčit průběh obecně známý od prvního německého tanku, především ruskou hranici, do prvního tanku sovětského, vjíždějícího pod přívalem českého jásotu do osvobozené Prahy.

Po zavřené trhlíně přece zbývá vlasová škvíra. Ne tak dávno projevila národní básník jisté zklamání z naší samostatnosti: doufal, že bude prostě o sovětský stát víc. A některá slova nabývají nového smyslu, lépe dvojakého smyslu, ba dlužno říci, že se jich užívá dvojsmyslně: jsou to slova »demokracie«, »svoboda« a »humanita«. Jsou spisovatelé a vůbec vzdělanci, kteří je vyslovují s přízvukem víceméně původním, kde ve způsobu, přiměřeném pokroku o sto let, znamenají, včetně »pravdy«, přibližně totéž, co znamenávala: volenou vládu všech vrstev národa, svobodu národní, sociální a lidskou, humanitu jako úctu a lásku k bližnímu, s celým, zejména mravním a duchovým, křesťanství blízkým podkladem, pravdu pak stejně prostou všech přívlastků, pravdu Palackého, Masarykovu a Benešovu. S druhé strany pak spisovatelé, kteří se přiklonili ke známému pleonasmu »demokracie lidové«, jež přes to smysl slova přijímá přísně filologicky: vláda lidu, to jest oně části lidu, jež výhradně za lid uznávají: vláda dělnické třídy, vláda toho, co bylo nazváno proletariátem. A to vláda neomezená, vláda diskutující, diktatura proletariátu. Jim tedy »demokracie« znamená pravý opak toho, co znamenala spisovatelům, buditelům. Těm znamenala pravý protiklad »absolutismu«, vlády neomezené, diktatury. Od výkladu oně části spisovatelů dnešních, odvrátili by se s hrůzou jakožto od nejčernější »reakce«. Dlužno ovšem k tomuto výkladu být opatrný. Politická a ideologická taktika strany a spisovatelů zastírá způsob, v jakém slovu »demokracie« rozumějí, takže nelze spolehlivě rozeznat, kdy ho užívají s upřímností ve smyslu přibližně původním, a kdy s upřímností menší, ve smyslu jen filologickém. Jsou však známky, že platí hlavně smysl filologický, a z těch známek je právě jejich vztah ke »svobodě« a k »humanitě«. Jestliže spisovatelé buditelé měli vztah bez výhrad záporný k neomezené vládě s jejím příslušným vojenským diktatury, policejního státu a neomylných, nesnášenlivých dogmat, bylo to mimo jiné právem už proto, že jim nebylo lze si představit vládu takovou, než jako cizovládu. To, čemu by se dodnes dalo jejich názvem říkat »český národní duch«, povahový ráz českého člověka, v celých dějinách svých se nevykazuje ani jedinou národní či domácí vládou neomezenou, od času pak Husova po Palackého, Havlíčka, Masaryka a Beneše naopak odporem programové soustaviny proti ní. A není dodnes pochyby, že »holubičí povaha« českého rozumce, osobitého umínence a vzdoroducha nejen až za hrob Hitlerův, diktaturu z tisícileté zkušenosti spojuje s představou cizovlády, ale samu představu samovlády číkolí pocituje ve svém citění a myšlení jako těleso cizorodé. Není na to dokladu obecnějšího, než věčné české »já pán, ty pán«, jemuž se tak často vyčítá nedostatek národní kázně, jež však, v dobrém či ve zlém, se zdá živelným rysem národní povahy. Pro »silnou ruku« horovalo u nás vždy jen to — a ani to celé — co Masaryk nazval »ssedlinou«. A tento zlomek věru nepatrný vždy měl vzory cizí. Pisatel ve svém mládí ještě viděl prudké ofensivy tehdejších, tak zvaných klerikálů proti »pokrokářské, volnomyšlenkářské, svobodomyšlné, demokratické a socialistické sebrance«. Byly vedeny ve jménu Říma, a (často bezděky), v duchu mocnářství, v duchu vídeňském. Lze si sotva představit jakoukoli českou samovládu, jež by přímo či nepřímou nebyla nečeská. Namnoze byla by protičeská. Neboť dotud všechnen boj české duše za svobodu národní byl zároveň za svobodu její, za svobodu člověkovu.

O tuto svobodu člověkovu, svobodu bez přívlastků

jako pravda, vedl se spisovatelský zápas mimo jiné, ale zejména na sjezdě spisovatelů. Jak probíhal, je obecně známo. Je však rys pozoruhodný, že na straně svobody stál v čele sám představitel státní moci, tedy ten, jenž by měl prakticky nejbliže k opaku, proti němu spisovatelé občané, kteří by měli mít nejbliže k myšlence svobody. Našli se posléze, kdo ji nazvali svobodou »vlčí«, ač je v dějinách odjakživa a jaksi od přírody postaráno, aby každá svoboda byla skutečností mocenským i prostě hmotnými omezena více než dostatečně. Je věčně jen v obraně, a nebezpečí, že zcela zanikne, nezměrně větší, než nebezpečí, že zbudí a přeroste překážky. Dále se zdá hodno pozor, že její odpůrci, zřejmě bezděky a nevědouce, někdy užívají logiky, která Goebbelsovi dovolila dosadit za pojem novinářovy »svobody« pojem jeho »odpovědnosti« — »den Begriff der Freiheit durch den Begriff der Verantwortung zu ersetzen«. Taková logika je, »rozšiřovat« svobodu tím, že se určitým vrstvám bere. Dlužno-li se snažit o svobodu »širší a širší«, možno ji omezovat či brát ostatním jenom pomocí jistého myšlenkového přesunu, jakého užívá dialektika. Čímž však, aby nebylo nedorozumění, není snad miněna dialektika historického materialismu, nýbrž dialektika dávných řeckých sofistů, podle níž Achilleus nedoholil zlovu.

Netřeba podrobně dokládat, jak v zasetí svobody takto zajaté myšlenkovým přesunem podobným, i pojem »humanity« se přesouvá nenápadně do jiných poloh. Jiní už psali o tom, kolik hromadných projevů podpisovaly kdysi spisovatelské skupiny ve prospěch humanity v dalekých zemích a kolik teď ku prospěchu humanity v zemi nejbližší. A přesun obdobný se příležitostně děje i s pravdou bez přívlastků, cestou účelného nazírání, prostého vedlejší věty »padni, komu padni«.

Spisovatelé, kteří kdysi za obranu těchto hlavních národních jistot byli z národa vyhazováni, byli tenkrát ve výhodě: bojovali proti myšlenkovému fašismu. Proti všemu fašismu, proti škodlivě, nákaze a zhubě.

Nemají takovou výhodu dnes. Nechtějí bojovat proti všemu, s čím se, jistě dočasně, sdružily ony odchylky od spisovatelské národní tradice. Naopak je zbožné a vroucí přání spisovatelovo, aby se co nejtěsněji sloučila tato tradice se vším pozhánáním nejmělejší, nejlidštější, nejkřesťanštější a nejslovanštější myšlenky světa, s rajským ovocem spravedlivého a rozumného společenského řádu. Jest mu dát pečlivě pozor, aby nevyšil s vaničkou děcko. Nechce Palackého, Masaryka a Beneše stavět proti Leninovi a Stalinovi. Naopak chce zřít, jestliže se ho dočká, vyrovnání, smíru a sbratření jejich světů myšlenkových i mravních v této zemi a v jejím duchu, neboť jejímu národu není budoucnosti bez toho sbratření. Tím méně chce se na krev bit s oněmi spisovateli, kteří si svobodu, demokracii a humanitu vykládají jinak, a jež nicméně pocituje jako své bratří. Ale snaží se, přijímaje podstatné jistoty jejich za své, aby oni přijali za své základní pravdy své národní tradice, od »Hospodine, pomiluj ny«, přes »Milujte se vespolek, pravdy každému přejte«, až k »Pravdě, jež zvítězí«. Je to tedy zápas docela jiný, než ten před dvanácti roky. Je to spíše zápas Jakobův s andělem: »Nepustím tě, leč až mi pozhěnáš«.

doba a lidé

Dr Rost. Kocourek

Několik Němců

1. Nemají ke mně důvěru

Je to nejen Němec. Je to Prusák. Od Berlína. A sloužil za války v československé armádě na západě. Byl pruským soudcem. Cest a tradiční představy soudcovských a úřednic-

kých předků zvedly jeho hlavu nad hnědý příval. Nechtěl soudit podle rozkazů nacionálně socialistické strany. A šel hledat svůj svět. Svět slušného zásadového Němce, svět svého otce a děda, svět práva a spravedlnosti, svět, kde politická legitimace není soudem žádána ani soudci připomínána.

A našel jej po nemalém hledání v Československu, v Masarykovi. Začeti se do Masaryka a přišel pak k nám za první republiky jako uprchlík. Naučil se česky. A velmi dobře česky, neskonalé lépe než mnozí tehdejší českoslovenští občané za dvacet let. Neučil se česky za účelem předkládání žádostí za státní občanství, ale proto, aby se přesvědčil, že volil dobře stát a národ, jež chtěl přijmout za svůj. Studoval české dějiny a dílo republiky. A řekl si, že je mezi svými. Dostal před válkou příslib domovského práva.

Když přišel Hitler, odešel do zahraničí, rovnou na československý konsulat a hned s přihláškou do československé armády. »Samozřejmě, že se utvoří československá armáda v zahraničí«, vykládal československým úředníkům, kteří tvrdili, že o něčem takovém jim není nic známo, »to je přece nesporná československá tradice. Češi budou přece bojovat, já s nimi«.

Dostal se do československé armády až za mnoho měsíců. Nejprve jej jako Němce odvezli spojenci do Kanady, nakonec si odvíhovou vytrvalostí provedl svou. Pak byl tedy s vámi a vrátil se čestně do Československa. Své papíry ještě v pořádku nemá. Slouží tedy u Američanů v Německu. Dělal censored, nyní je vyšetřujícím soudcem u vojenského soudu v Norimberku.

»Proč nepracuješ přímo v německém životě. Copak se pro tebe nic nenašlo?«

»Našlo. Nabízeli mi spoustu soudcovských funkcí. Ale já nemohl jejich nabídkám vyhovět. Což pak mohu přijmout veřejnou funkci, když nemám oporu v důvěře veřejnosti?«

Odpověď, vystihující Německo. Člověk, který udržel ve své osobě tradici Německa, s nímž by bylo možné v Evropě žít, nenalézá důvěry v dnešní německé veřejnosti.

2. Rozbijte mu to, nacistovi

Dvacet čtyři hodiny před tím, než byl přebročen na jaře 1945 Rýn, noclehovali jsme v městečku u Xantenu. Voják může použít potřebných věcí pro přespaní a nezbytného nádobí v opuštěných domech pod podmínkou, že je zanechá tam, kde je nalezl. (Nádobí není povinen umývat — to je jediné privilegium dobyvatele.) Nalezli jsme opuštěný dům, ale v domě nebylo nic na přikrytí. Své polní postele a příkrývky jsme ztratili v Bruselu. Ukradli nám je před hotelem se střechy auta.

Dobyvatel, nedobyvatel, ležt do cizích domů a tahat z nich duchny, hrnky a hrnce je právě tak nepřijemné jako lupičství. Naproti byl otevřen řeznický krám. Ve dveřích státná Němka, řeznice, taková, jako jsou všude na světě. »Dobrý večer. Potřebujeme příkrývky a nádobí. Který dům není obydlen?« Paní řeznice viděla slušné vojáky, slušně odpověděla: »Tam na nároží ten žlutý dům, číslo deset. Vezměte si, co potřebujete.« doprovázela nás až k domu, aby nebylo mýlků. Když jsme vcházeli do dveří, vyhrkda prudce: »A rozbijte mu tam co můžete, nacistovi jednomu. Utekl s nacistickými hlavouny, neřád jeden.« Nerozbijeli jsme, pravda, nebylo toho mnoho v domě na rozbítí. Ale vzali jsme, čeho jsme potřebovali, odnesli do domu nám vykázaného a dobře se nám v nacistických dekách spalo. Ráno jsme se s přivítavou řeznicí rozloučili, jeli do Xantenu a přes Rýn.

Po skončení operace jsme se vraceli touze cestou. Chtěli jsme jen projet, ale auto zlobilo. Čekali jsme celý den. Sedím doma na dvorku. Doma, to jest tam, kde jsme jednu noc přespali. Soused je Holanďan. Divá se a má chuť do řeči. »Copak to bylo za nacistu v desítce,« ptám se, abych zvedl stavidla jeho místních informací.

»Ve které desítce?«

»V tom žlutém nárožním domě, napřít naproti vašemu domu.«

Ani tímto popisem není Holanďan uspokojen. Jdeme na ulici a ukazují mu dům.

»Milý pane, Bůh vám odpusť, tam nebydlel nacist. Bydlel tam jediný slušný Němec v celém okolí a gestapo jej odtáhlo při útěku, aby se nedostal s Angličany do styku. Kdo ví, kde je mu, chudákovi, konec.«

Auto se sice rozbije často, ale není vždycky po ruce takový Holanďan, aby upravil hlas »Německa osvobozeného od nacismu«, jímž promluvíla řeznice.

3. Podej mi kladivo

Snad to bylo městečko Rees na pravém břehu Rýna. Ne, bylo to jiné městečko, téměř naproti Xantenu, ještě před velkým ohlbím Rýna. Ale rozhodně to bylo městečko, do něhož také střílelo od večera do rána tisíc děl, které bylo bombardováno ze vzduchu a kterého bylo dobyté snad hodinu před tím, než jsme se tam my procházkou od Wesselu dostali.

Všechno bylo čerstvé. Vyrvaná země, mrtví a ranění. Ještě vybuchovaly miny na cestách a domy létaly do povětří. Britský generál byl náhodnou ranou zabit uprostřed Rýna. Gasthaus zur Rheinfaehre na levém břehu dostal menší zásah. Městečko, o němž mluvím a jež nemohu najít na mapě, vzlykalo po boji. Britští vojáci, Skotové, se myli u pumpy. Jeden z nich na poplašeném koni ujížděl přes pole, aby se zmocnil padáku, dopravujícího zásobu potravin předsunutým jednotkám. Několik ulic je zatraseno. Pošta hoří. Probořily se stropy, pokladny, stoly, přepážky, nápisy o prodeji poštovních cenin dobořivají. Vedle pošty je domek. Okna vybitá, kamení, písek, bláto kolem domku. Němečtí vojáci, nyní zajatci, v nejrůznějších uniformách lezou zcela zmámení ze sklepů, kolem nichž jdeme. U domku je živo. Kolem něho jsou lidé. Je to rodina. S dědečkem v čele a s vnoučaty na konci. Vojáci jsou zničeni. Tato rodina, která prožila totéž co oni v těžké noci a na tomtéž místě, zničena není. Zastavujeme se tak, abychom nebyli příliš viděni.

Starší dcera lopatou a rukama odhazuje kamení a rmout s chodníku před domem. Matka jde za ní s koštětem a zametá. Ještě však pokropí prach místa dcerou očištěného. Ještě visí ve vzduchu vysoký mrak prachu, zvednutého tisíci výbuchy. Matka však kropí před zametáním. Dvě malé děti rozhrnují hromady troskek. Na místo, umetené matkou, kladou zachované hrnky, lžice, panenky, knížky, kabáty a košile. Dědeček je v zahradě, do níž je vidět s cesty. Pilkou uřezává přerážené větve, klade na hromady a podepírá svalený plot. Otec se chystá zabednit okna, z nichž sklo je vyraženo.

»Podej mi kladivo,« volá na svou ženu.

»Hned, ale než to zabedníš, podívám se po nějakých záclonkách.« Říše se zhroutil, armáda se rozložila, praskaly nervy, německá rodina po noci, již nelze jinak nazvat než noc pekečná, docela obyčejně pracuje. Deset kroků od ní leží nehlídány na pokraji plamenů hromady říšských marek v troskách pošty. Otec zabedňuje okna, matka kropí a zametá a děti vybírají použitelné předměty z prachu a kamení. Kolem nich chodí vojáci a vzpomínají na obrázky z osvobozené Francie. My myslíme na vesnici v Normandii. Několik měsíců po osvobození. Na statku četná rodina — nebylo záchodu. Chodilo se kolem stavení. »Proč tu nemáte záchod?«

»Ale ti zatracení bošové nám jej rozbili.«

4. Pějme píseň do kola

Nepamatuji si nápěvy. Onehdy jsem se šel zeptat dirigenta v kavárně, jakou to písničku hráli. Odpověděl mi a řekl její anglický název. Byla to písnička hraná k tanci a často zpívaná v Anglii. Musil jsem ji slyšet a espoň třicetkrát.

Vešel jsem v Německu z Ingolstadtu směrem do Norimberku tři děvčata, Němkyně. Začaly si zpívat. Písničky, které mně připadaly známé. Mnohokrát jsem je slyšel, jednu vedle druhé. Zněly noci, když se kolem domu, v němž bydlím, vracela mládež z biografu a zábav. Zněly u řeky z hloučků koupajících se. V lese při výletech. Jedna z nich se mi líbila zvlášť. Děvčata ji zpívala dvojhlasně. Pochválil jsem a chtěl znovu. Ochotně zazpívala znovu všechny sloky. A další a další. Zřejmě měla děvčata potěšení z mého zájmu a zpěvu nebylo konce.

Té písničky, která se mi nejvíce líbila, mě chtěla děvčata naučit. Byla to zbytečná námaha, přece však se mi právě ta písnička učením odlišila od ostatních. Věděl jsem, že ji poznám, až ji jednou uslyším. A chtěl jsem vědět, co to je. Cítil jsem, že nálada děvčat není jen veselá, něco nepřijemného v ní bylo, trochu jako kdybych já byl pro ně zdrojem zábavy. Na otázku, jaká to je píseň, odpověděla nejpohotověji z oněch tří, že to je bavorská lidová písnička.

A měla pravdu. Byla to bavorská lidová písnička. Jenomže ještě k tomu to byla nejoblíbenější písnička Hitlerova. A ostatní písničky byly vesměs písničky ze zpěvníku pro Hitlerjugend a Arbeitsdienst, včetně písniček jako Dnes nám

patří Německo a zítra celý svět. (To mně prozradil ovšem Němec z Československa, číšník, nikoliv nějaký Bavorák nebo Bavoračka.)

Kdyby vojáci okupačních armád nebyli tak tvrdí v učení písniček, zpívali by dnes jen nacistické písně, protože patří k podzemnímu hnutí německých děvčat předzpěvovat je pod ochranou nevědomých spojeneckých vojáků.

5. Až do války to bylo krásné

Mnichovský rozhlas dospěl k Hlasu Ameriky a byl vypnut. Většinou se vypíná rozhlas před zprávami a přednáškami. Před vypnutím vysílali povídku Thomase Manna: O loveckém psu, který jaktěživ nic nevystopoval a neuložil. Jsem v rodině osvědčené. Ptám se, znají-li Thomase Manna. »To je Němec, který pracuje proti Německu a nenávidí Němce,« zní odpověď. A pak hráli v rozhlase zajímavou písničku. Zajímavou začátkem, který zní: Es kommt der Tak. Sentimentální písnička, zpívaná altem o tom, že přijde den, kdy všechno zapomeneme, kdy budou on a ona stát vedle sebe v hlubokém dojetí. Povídám, že to znělo docela jinak před několika lety. Nereaguji, nejsou sudetští Němci.

Pak se povídá a jedna členka rodiny, Zilová Margit popěvuje. Nejoblíbenější písničku Hitlerovu. Po měsících mám příležitost se zeptat a uhodit: »Proč to zpíváte, Margit? Vite dobře, že je tato písnička spojena s Hitlerem.«

Margit nechce mluvit před ostatními. Při příležitosti pak vykládá ve zkratce toto:

»Neznám jiné písničky než takové. A mnohé z nich jsou spojeny s nejhezčími dny mého dětství a mládí. Když jsme se vypravili se školou do Berchtesgadenu a zpívali jsme čtyřhlasně Führerovi tuhle písničku, bylo to krásné, nezapomenutelné. To nejsou jenom písničky. Neznám jiné filmy než německé a z dob války. Nečetla jsem nikdy jinou knihu, neviděla jsem jiné obrazy než válečné, neměla jsem jiné zprávy než o našich vojákách. Nikdy nemohu zapomenout na strhující Parteitagy. Tolik nás tam vždycky bylo, takové nadšení, taková sláva, tak bylo štěstím být Němkou. Až do války to bylo krásné.«

Opakuje totéž, co za několik týdnů potom řekl před norimberským soudem Goering. Odpovídá na otázku sovětského prokurátora gen. Rudenka, zda trvá na svém přesvědčení, že Hitler přivedl Německo k rozkvětu, řekl: Unter allen Umstaenden až do války.

»Teď teprve víme, že tatínek měl pravdu.«

A tak slyším o tatínkovi. Jejich otec byl sociální demokrat. »Na štěstí zemřel před válkou.« Jen se dostali nacisti k moci, byl vyhozen z práce a nedostal jí až do své smrti. Živil se melouchy. Ten vždycky říkal, že ten pacholek přivede ještě Německo do války. O Streicherovi nemluvil nikdy jinak jako o idiotovi. Margit a další členové rodiny byli proti jeho vůli členy Hitlerjugend. Nosili obrázky Hitlera do bytu, věšeli je pod zrcadlo a otec je systematicky strhával a vyhazoval na ulici. Teprve když zemřel, pověsily si jeho děti Hitlera pod zrcadlo a tam byl až do příchodu Američanů. Na otázku, co s ním udělali, nedostávám jinou odpověď, než že jej sundali. Snad je tu někde pod nějakým jiným obrazem, snad je spálen. Celkem to je rodina upřímná. Dva starší synové tolik nepodlehli. Šli do války s nechtěním, jeden z nich přišel bez šarže a druhý se ztratil u Rostova. Nikdy odnikud nic neposlali. Mladší syn měl už plnou školu. Ten bojoval až do roztrhání a posílal věci z Francie i z Itálie. Matka se bála ostrých řečí svého muže a často jej prosila, aby neškodil svým dětem. Sama neměla o politice potuchy. Děla celý život, od nacismu dřela ještě víc za sebe i za nezaměstnaného muže. Pak se jí líbilo, co se líbilo jejím dětem.

Mnoho toho o sobě Margit povídala. Jak byla v Arbeitsdienstu, jak pracovaly do úpadu pro Německo, jak byly nešťastné, když byla válka prohrána, jak němečtí vojáci sželeli, když museli složit zbraně a jak to všechno je strašné. Nic však nefekla o sobě z toho, co jsem se dověděl z amerických známých. Že za války Margit se na gestapu statečně ujala francouzských dělníků, že na gestapu křivě svědčila ve prospěch Němky, která byla obviněna, že podala cizímu dělníku chleba, že tuto Němkyni zachránila, ale že jako podezřelá byla ze zaměstnání propuštěna. To Margit nefekne, protože by to znamenalo podle jejích názorů, že by mluvila špatně o Německu a že by před cizincem vykládala stíny nacistického režimu. Do toho cizincům nic není. Nikdy by neudala ně kterého Němce. Nikdy by mu nevykládala o špatných strán-

kách režimu, který >chtěl vést Německo ke slávě, ale nepodařilo se mu to.<

6. Nevěděli jsme

Jednotně odpovídají nám Němci a Němkyňe na naše otázky a vykládali nám i bez otázek, když norimberský proces proti hlavním válečným zločincům vykreslil německými dokumenty a svědectvími celkový pohled na koncentrační tábory a německou činnost v obsazených zemích: »Nevěděli jsme, neměli jsme ani tušení, ani v nejhroznějším snu se nám nezdálo.« Netvrdili to jen náhodně známí Němci. Tvrdili to všichni obžalovaní Goeringem počínajíc a Fritzschem končíc včetně Heydrichova nástupce dr. Kaltenbrunnera. A tvrdili to i všichni němečtí svědci, tvrdil to i bývalý sociálně demokratický ministr Severing. Nevěděl a ač celou válku žil na svobodě, netušil ani on ani jeho rodina ani jeho okolí. Jen jakýsi náznak dostal, když se k němu obrátili o pomoc propuštění soudruzi. Nevěděli to proto, že kolem všeho v Německu byla naproniknutelná stěna Hitlerova rozkazu, že každý má vědět jen to, co ke své práci bezpodmínečně potřebuje. Státnice SS a SA vyslechnutých protokolárně tvrdilo totéž: neměli tušení.

V obecnosti můžeme bez výčitek svědomí nevěřit. V některých individuálních případech stojíte na rozpacích.

Více než rok znám rodinu soudního rady, který byl v roce 1933 zbaven místa a pracuje od té doby v tiskařském podniku vydávajícím knihy o racionálním využitkování lesů. Rodina, s níž se dá mluvit, protože to je rodina vlastně německý národ od samého počátku a udržela toto přesvědčení i v dobách dočasných triumfů. Přijala okupaci jako zasloužený trest a hovory u nich se točí kolem problému jak pomoci německému národu a státu na nohy, aniž se nastoupí cesta, která vedla ke zkáze.

V době obecného ujišťování o nevědomosti německého národa byl jsem v té rodině několikrát. A byl jsem všemi členy v hromadných i soukromých rozhovorech ujištěn, že neměli ani nejmenšího tušení. Mnohou slzu prolila žena soudního rady, přemnouhou jejich dcery, velmi pevně a upřímně dávali odpovědi mužští členové rozvětvené rodiny. Neměli tušení ani o tom, co se dalo se židy. Nevěděli nic. Pokoušel jsem se se všech stran a kladl jsem otázky, jež by kladl každý z vás. Nevěděli, netušili.

Po měsících dostali jsme se do ostřejší debaty se soudním radou. Do debaty o obsazených zemích a o tom, co tam budilo takovou nenávisť proti Němcům. Za těch několik měsíců změnilo se mnoho i v této rodině. V celém Německu i mezi těmi tak zvané slušnými Němci. Argumenty téměř totožné s argumenty proti versailleské smlouvě, jimiž nacisté strhli Německo, ozývaly se víc a více. Formulace nacismu pronikly i do slovníku těch, kteří dříve proti nim měli výhrady. Všechny diskuse do nedávna poměrně klidné a věcné nabývaly formy slovního šermu a němečtí debatěři přijali s nacistickými formulacemi i tón a nevěcnost. Jedna z dcer chce zachránit situaci alespoň společensky, přerušuje dlouhou tirádu svého otce o křivdách, které jsou nyní páchany na německém národu a o výhodách, které německá okupace přinesla obsazeným národům: »Ale tatínku, jak pak můžeš takhle mluvit. Cožpak si nepamatuješ na to, co jsem ti vykládala, když jsem se vrátila z Polska? Jak Poláci nesměli chodit po chodnicích, jen my Němci? A když jsem se chtěla seznámit s hěkterými polskými inteligenty, jak mi naši řekli: Polská inteligence neexistuje, tu jsme zlikvidovali.«

To pronesla ta z dcer, která prolila potoky slz při ujišťování, že nic nevěděla, že neměla ani nejmenší tušení. Která se zapřísahala při všem, co jí bylo svaté, že velká většina německého národa nenese odpovědnost, protože byla udržována gestapem v naprosté nevědomosti.

»Jak to tedy je. Nedávno jste říkala, že jste nic nevěděla a dnes říkáte, že jste dokonce viděla.«

Bylo to zlé ticho, které se rozhostilo na několika okamžiků. Ostatní přítomní včetně soudního rady vyčítavě hleděli na tu, jež se profekla. Ona seděla nešťastná a zaražená, a zřejmě překvapená tím, jak se nevyplácí přispěchat cizinci na pomoc. Ale ještě něco se v ní dalo, snad něco jako zpytování svědomí. Alespoň o tom svědčí její odpověď:

»Tak jsme to asi přece jenom věděli. Asi jsme to nebrali na vědomí. Asi jsme o to všechno nedbali. Asi jsme se o ty druhé vůbec nezajímali. Ale když jsem vám tvrdila, že jsem nic nevěděla, vůbec jsem si nevzpomněla na to, co jsem v Polsku viděla.«

otázky a odpovědi

Inž. Stanislav Kudrnovský

O modernisaci našich drah

V posledním čísle Dnešku píše pan Edvard Cenek v článku »Balada o očích topičových« o schůzi, pojednávající o elektrisaci našich drah. Neměl jsem příležitost schůze se zúčastnit a tak jediným pramenem informací je mi článek p. Cenka. A mám dojem, že jak on, tak přednášející ve snaze posloužit dobré věci, což elektrisace beze sporu bude, přehlíželi ledacos, co s přestavbou souvisí. Technik, který má blízko k energetickým centrálám, dovedl si vývody článku korigovat. Ostatní a široká netechnická veřejnost vytvořila si však obraz skreslený. Zde však nejde o problém techniky a učené hádání okolo něho — nebylo by vhodné omezení stránkový rozsah Dnešku vyčerpávat stati, jež by patřila do časopisů odborných — ale o problém především národohospodářský, a v samosprávných svazcích bude o něm rozhodovati široká veřejnost. Ta si zaslouží, aby byla nestranně (nebo alespoň od obou stran) podrobně informována.

Z uvedeného článku dovidá se čtenář o tom, že 31 roků stál technický vývoj našich železnic, což se projevilo hlavně tím, že ná rozdíl od železnic zahraničních nebyla u nás provedena elektrisace tratí. Ve dvouletce nebudeme elektrisovat ani jediný metr! Kde je chyba? končí autor a s ním se tak ptá jistě každý z čtenářů.

Nebylo by účelné hledat jen odpověď na tuto otázku a nesnažit se současně o řešení tohoto problému. Protože modernisace drah je otázka především hospodářská, jako většina úkolů energetického průmyslu, musíme si uvědomit, že ne každé ohromující dílo techniky znamená pro národní hospodářství přínos, zvláště, když nebylo z tohoto hlediska posuzováno již při projektu.

My technici rádi dokládáme svá tvrzení čísly, procenty, atd. a dovedeme se o řešení tohoto problému. Protože modernisace drah je otázka především hospodářská, jako většina úkolů energetického průmyslu, musíme si uvědomit, že ne každé ohromující dílo techniky znamená pro národní hospodářství přínos, zvláště, když nebylo z tohoto hlediska posuzováno již při projektu.

My technici rádi dokládáme svá tvrzení čísly, procenty, atd. a dovedeme se o řešení tohoto problému. Protože modernisace drah je otázka především hospodářská, jako většina úkolů energetického průmyslu, musíme si uvědomit, že ne každé ohromující dílo techniky znamená pro národní hospodářství přínos, zvláště, když nebylo z tohoto hlediska posuzováno již při projektu.

Zato tu elektrickou lokomotivu, která prý využije teplo z uhlí elektrárny na 30—40%, jsem u nás ještě neviděl, a nikdo by jí také nenašel. V tomto procentu využití tepla z uhlí je totiž zachycena celá dlouhá cesta, kterou energie při svých přeměnách vykoná: z uhlí do páry, pak v mechanickou práci turbíny, v proud generátoru, transformace na vysoké napětí, ztráta v dálkovém vedení, znovu transformace, místní rozvod, a konečně ztráty v motorech a převodech elektrické lokomotivy — složitá cesta a plná ztrát. A zde ztratil také autor těch 30—40% některou největší ztrátu, neboť jinak vyšla by mu hodnota asi poloviční. Músím však zdůraznit, že největší ztráty jsou již na počátku cesty, v kotelně a elektrárně. A s těmi necelými 10% parní lokomotivy se ještě dlouho bez řeči musíme smířit, když se stejně mlčky smiřujeme s tím, že velká část elektráren dodává proud s procentem využití uhlí, které nad tou desítkou příliš vysoko nebude.

Elektrická lokomotiva je tedy posledním článkem dlouhého řetězu, a řekněme hned také, nejspolehlivějším článkem. A mezi ní a uhlím na dole stojí celá rozvodná síť, transformovny, měniče, troleje, stožáry, elektrické generátory a zase transformátory, turbíny, kotelny, odparky, transportéry a mnoho jiného. Lepší představu dá takovýto výpočet: sta a tisíce tun mědi, oceli, gumy, vzácných přísad: chromu, niklu, molybdenu, atd., atd., a miliony pracovních hodin, čili 3—4 roky práce. Proto nemůžeme ve dvouletce elektrisovat ani jediný metr.

Elektrisace znamená tedy řadu investic, ne miliony, ale miliardy. Vždyť jen jediná elektrická lokomotiva stála před válkou asi 3 miliony korun, parní byla asi za polovic. A teď rozvod proudů, kotelny, elektrárny a pod. Máme na to? Máme vůbec dnes možnost obětovat tolik materiálu a pracovních hodin? Ty snad ušetřené tři miliony tun uhlí, a to

ještě až po důsledné elektrisaci všech tratí, znamená na druhé straně vydání, jež je úplně zastihuje.

Nezapomínejme také, že dráhy provádějí úplně bez všimnutí veřejnosti a bez oslav ohromné dílo obnovy. O tom by mohli vyprávět zaměstnanci dílen ČSD, toho měl by si všimnout každý cestující. I laik pozná, že lokomotivy jsou méně dýchavičné, že prkénka z oken mizí, objevují se zárovky ve vozech — a můžeme tvrdit, že máme dostatek zrcadlového skla do oken, fémenu k dynamům, elektrické výzbroje vozů, napájecích injektorů, mědi pro pece atd.?

Také dodavatelé našich drah se činí. A nemyslím jen počet vyrobených vagonů a lokomotiv. Zde naopak čekáme ještě zvýšení výkonu. Ale porovnejte třeba jen nákladní vůz, jak je vybaven a proveden proti vozu předválečnému.

A chcete příklad z lokomotivek? Víte na př., že mají vypracované projekty strojů pro dálkové nákladní rychlovlaky, které mají automatické zauhlování, takže nejen odpadne dřina topičů, ale ještě se zlepší spalování? Naše lokomotivy připravují řadu zlepšení parní trakce, ale nebudou se nikdy bránit elektrisaci. Odpadají na štěstí všechny prestižní důvody, neboť stejné firmy vyrábějí i lokomotivy elektrické, i potřebná zařízení další, t. j. kotelny, elektrárny, transformátory atd.

Od elektrisace nesmíme si však slíbit i to, co nemůže splnit a co se dá zlepšit již nyní jiným způsobem. Na př. podstatné snížení doby, již si vyžaduje dojíždění tisíců zaměstnanců do měst. U elektrického vlaku docílíme sice rychlý rozjezd, vyšší maximální rychlost, kratší jízdní dobu — ale pak je tu zdržení, než se z dvojích úzkých dvířek vagonu vytlačí řada lidí. I tento vlak musí čekat před stanicí — a čím více jich bude jezdit, tím častěji budou musit čekat — ledaže by se našel výpravčí, který by si na našich zastaralých nádražích troufal pustit jiný vlak do chumlu vystupujících.

Vidíme, že modernisace našich drah netkví jen v elektrisaci. A až postupně k vrcholné modernisaci dospějeme — bude to opravdu elektrisace? Můžeme to tvrdit při dnešní nerovnoměrnosti technického vývoje způsobené válkou? Možná, že pro dálkové vlaky bude výhodnější lokomotiva hnaná spalovací turbinou, jakou na začátku války úspěšně uvedla švýcarská firma Brown-Boveri? Je možné, že laciným palivem pro její spalovací komory bude odpadní frakce z výroby syntetického benzínu, který se tou dobou již bude vyrábět z méněcenných odpadních druhů uhlí. A možná, že i místní vlaky, jež beze sporu budou mít elektrickou trakci, budou napájeny ne z elektráren parních, ale z centrálních spalovacích (plynovými) turbinami. A do té doby již budeme mít k dispozici zkušenosti s těmito centrálními v Límě v Peru, i Beznau ve Švýcarech, kde již v příští zimě bude dodávat proud v době, kdy spotřeba proudu stoupá a vody pro hydroelektrárny je málo.

Na vedlejších a lokálních tratích vyhneme se nerentabilním investicím spojeným s elektrisací na př. zavedením Diesel-elektrických lokomotiv, které již nyní úspěšně provádějí práci posunovacích strojů, atd.

Elektrisace našich drah po stránce ryze elektrotechnické není vůbec problémem. Je to úloha v cizině již mnohokrát úspěšně provedená, třebaže se jednotlivá provedení v maličkostech liší. Snad právě okolo nich se rozpřeďe ještě nejedna debata elektrikářů-theoretiků. Pro praktického uživatele je však rozhodující spolehlivost provozu a ta je, podobně jako hospodárnost u jednotlivých provedení přibližně stejná.

Těžké celé problémy tkví v zásobování elektrisovaných tratí proudem. Bude nutno vybudovat síť tepelných elektráren, které musí být postaveny podle nejmodernějších technických poznatků, pracujících s nejvyšší dosažitelnou hospodárností. Veškeré jejich odpadní teplo musí být důsledně využito. Protože rozvod toho tepla, ať již jako páry nebo horké vody se dá provést jen na omezenou vzdálenost, musí být elektrárna v blízkosti tepelného spotřebitele, ať už jím bude nějaká továrna nebo město. Typ továrny není lhostejný a musí být pečlivě volen. Nevhodné jsou závody se sezónním provozem (na př. cukrovary), třebaž mají velkou spotřebu topné páry. Ani město není ideálním spotřebitelem odpadního tepla, neboť průběh jeho spotřeby liší se v denním a hlavně v ročním diagramu od průběhu spotřeby proudu pro dráhu. Přesto však bude nutno jeho požadavky respektovat, neboť ponese třeba i převážnou část nákladů na uhlí a jeho dopravu. Ano, dopravu, neboť často takováto elektrárna — teplárna nebude moci být postavena v blízkosti dolů. Stavbu této zásobovací sítě bude nutno

plánovat s hlediska celku, s hlediska hospodářského, má-li se nesmírná investice, kterou si elektrisace drah vyžádá, vyplatit.

Musíme si při té příležitosti připomenout, že další využití vodních sil pro naše země nepřichází prakticky v úvahu. Naše řeky mají malý spád a malou a nestálou vodu. A tak třeba v době, kdy dráhy zdolávají svázení řepy, mohla by jim na př. elektrárna na Vltavě u Vraného dodat 3 až 5 tisíc koní — to je tolik, kolik potřebují dvě lokomotivy.

Pro elektrisaci železnic nemáme energetické centrály, a ty nevyrostou přes noc. Nemáme ani dostatek potřebného kvalitního materiálu a pracovních sil. Proto, opakují, nebude ve dvouletce elektrisován ani jediný metr. To však znamená, že v příštích letech musíme provádět modernisaci železnic tím úsilovněji.

dopisy

Česká Kamenice

K článku »Opět propagujeme vltčí svobodu, čili Puč a diktatura v Č. Kamenici«, uveřejněnému v dvojčísle 50—51 tohoto časopisu, MNO sděluje:

V srpnu 1945 byly ministerstvu národní obrany hlášeny případy nezákonného postupu důstojníků a mužstva vojenské jednotky, určené k zajištění hranic v Č. Kamenici. MNO neprodleně nařídilo provedení šetření, jež skončilo zproštěním služby a zavedením trestního řízení proti zjištěným vinníkům. Na štkpt. pěch. Dovára Viléma byla později uvalena vyšetřovací vazba vojenským soudem v Praze. Štkpt. Dovára byl při hlavním přelíčení, konaném před vojenským soudem v Praze před uveřejněním zmíněného článku, odsouzen k trestu 5 měsíců zostřené žaláře a k propuštění z hodnosti (degradaci) nepodmíněně. Trestní řízení proti dalším voj. osobám ještě trvá a není na místě předbíhat jeho výsledky.

Vojenská správa lituje, že mohl vůbec vzniknout dojem, jako kdyby teprve novinářskými zprávami musel být získán průchod právu, o jehož uplatnění ona sama úzkostlivě dbá.

Ministerstvo národní obrany, hlavní štáb

NOUŽ

Vážený pane redaktore,

právě se mi dostalo do ruky Vaše dvojčíslo 50—51 ze dne 6. března, kde čtu dopis pana kap. Karla Veselého-Stánera o NOUŽ. Uvádí se tu i moje jméno ve velmi lichotivé souvislosti, že totiž vedoucí ilegální ÚRO se obracel už v srpnu 1944 přímo na předáky dělnického hnutí v zahraničí (Nosek, Laušman, Bělina, Majeř) a podle rozkazů vedl boj pracujícího lidu.

K tomu bych chtěl zásadně říci, že jsem nikdy nikomu nerozkazoval a bohdá rozkazovatí nebudu. Činnost v dělnickém a nejméně odborovém hnutí jsem vždy považoval za spolupráci, kde se kolektiv radí o tom, co se má podniknout. Zejména bych se ovšem nikdy nebyl odvážil »rozkazovatí« z poměrného bezpečí ilegálním pracovníkům doma, co mají dělat a takové »rozkazování« jsem nejen odmítal ve schůzích rozhlasového poradního sboru v Londýně, ale i veřejně v nejednom z svých rozhlasových projevů v BBC.

S domovem jsem udržoval přímé spojení až do pádu Francie. Po opětém navázání styků měl vojáci monopol zpravodajství a dootávalo se mi jen sporadických zpráv, jež jsem si nepřimmo musel opatřovat. O vzniku ROH jsem dozvěděl velmi pozdě a věc jsem zaznamenal ve svých »Listech přátelům« teprve v č. 85 ze dne 24. dubna 1945 těmito slovy:

»Před časem hlásil londýnský (československý) rozhlas, že se doma v českých zemích vytvořilo revoluční odborové vedení. Žel nebylo možno dosáhnout bližších informací a jest jen litovat, že ani za postupujícího osvobození Slovenska, a nyní i Moravy, není přímých zpráv o působení aktivních podzemních sil.«

Za prvního mého pobytu v republice v srpnu 1945 dostalo se mi sice z nejvyšších míst ÚRO ujištění, že už asi rok před osvobozením byly zaslány zprávy o revoluční činnosti odborů Václavu Noskovi a mně, »jako uznaným představitelům čs. odborového hnutí v zahraničí«. Neviděl jsem ani jedinou z těch zpráv. Než skutečnost, že zprávy mi patrně opravdu zaslány byly, potvrzuje předchozí vývoj událostí, o němž jsem referoval v č. 79 »Listů přátelům« ze dne 24. října 1944 takto:

»Čs. odborová skupina v Anglii konala ve dnech 21. a 22. října dobře, ač značně jednostranně navštívenou konferenci... Předběžně byl vyloučen z výboru předseda svazu sklářských dělníků G. Neumann a k vetu jedné složky nebyl do výboru kandidován J. Bělina. Pochybujeme, že lze jednotu budovat vylučováním.«

Budu vám vděčný, když těmto řádkům laskavě popřejete místa, neboť nerad bych vystupoval jako svědek a nesl spoluodpovědnost ve věci, již jsem se nezúčastnil.

Jsem vám s kolegiálním pozdravem oddán

Josef Bělina

kerou si všichni Svazáci úzkostlivě ochraňují. Snad můj projev dostatečně dokazuje, že ani my, příslušníci Svazu, jsme se nevzdali práva svobodně myslet i uvažovat o otázkách mládeže, jak je nám předhazováno. Máme na všechny věci svobodný názor, jako kdokoliv jiný. Nevytýkejte nám však, že považujeme za lepší cestu ke společnému cíli nikoliv pasivní resistenci a nekritické odmítání všeho, co Svaz mládeže poskytuje, ale aktivní práci a snahu po nápravě všech chyb v rámci Svazu, poněvadž se nám zde k takovému úsilí poskytuje základna dostatečně široká. Chceme-li v blízké či vzdálené budoucnosti s definitivní platností vyřešit otázku jednotné organizace veškeré čs. mládeže, musíme u sebe navzájem předpokládat dobrou vůli a snahu po dosažení dohody. Věřím, že obojí zde skutečně existuje a že se dohodneme.
V plné účtě
Vladimír Ryš, studující

Pane redaktore!

Listujeme-li v posledních číslech »Dneška«, můžeme kritiku SCM shrnout asi do těchto bodů:

1. SCM mládeže není dnes ve skutečnosti ani jednotnou, ani nadstraníckou organizací. Důvody: neúčast převážné části mládeže, jež je organizována jinak, politická linie SCM, reprezentovaná zejména deníkem Mladá fronta.

2. SCM jako výchovná organizace mládeže není s to splnit svůj úkol, protože nemá jasno, v čem chce své členstvo vychovávat. Chybí ideový program. Na druhé straně je nutno s radostí doznat, že po stránce aktivního programu dělá zatím více než mnozí jiní.

3. Z obou hofejších důvodů je SCM v té formě, jak dnes existuje, zbytečný, jelikož je prostředkem, jenž k cíli nevede. Navíc pak vzbuzuje podezření, že sleduje něco zcela jiného, než svůj oficiálně vytyčený nedosažitelný cíl.

Nevidím důvodů, proč vedení SCM nemá odvahy podívat se těmto skutečnostem v tvář. Polemiky a obrany jsou jen kličkováním. Je to zoufalé materiální pojmů.

Revoluce nám zanechala jako dědictví mnoho krásného. Vedle toho je však také mnoho pojmů, jež z piety zachováváme, byť i nad nimi cítíme určitou rozpčitost. Mezi ně patří také »nadstranícká jednota«. Nikdo nepochybuje o tom, že Svaz zahrádkářů může splnit oba postuláty. Může být nadstranícký i jednotný. Jak je tomu v politickém životě. Záleží bezpochyby na tom, jak nazíráme na politiku. Buďto se domníváme, že správa a řízení věci obecných vyplývá z určitého filosofického názoru na svět, nebo zastáváme stanovisko, že je možno ji dělat pokusně od případu k případu. Soudruzi v SCM budou souhlasit zejména s možností první. A teď dále: kam zařadit výchovu mládeže? Jsem přesvědčen, že i zde se shodneme: utváření charakteru mladého člověka znamená právě dát mu takový názor na svět, aby smyslem jeho lidského snažení bylo úsilí o určité uspořádání sociálního dění.

Co znamená tedy v tomto smyslu »jednota«? Vštěpování stejného názorového hlediska na řád tohoto světa, jedno oficiální učení, jež se k vězení předkládá. Věřím si velmi slov Voity Beneše, jež v této souvislosti vyslovil o t. zv. kulturní jednotě. Říkáme o sobě, že jsme demokraty? Pak je protismyslný postulát »ideové jednoty«. To je přece duchovní totalita.

To je jádro nesnází SCM: chce udržet t. zv. jednotu. »Nadstranícká« jednota je nesmysl, chápeme-li stranu jako stoupence určitého filosofického směru. To pochopil i SCM a proto mládež nevychovává nadstranícky. Pokud tak vůbec činí, dělá, co dověd. Proto je přirozené, že nepřekročil hranice marxismu. Váhu svého snažení přenesl na akční jednotu. Brigády, stavby, atd. Tím se stalo, že mravní výchovu mládeže v zásadě pomínil. Je ovšem třeba uznat, že pracovní obětavost, síla motivu »práce pro národ« je nepochybně cennou mravní hodnotou. Žel, je omezena jen na několik tisíc průkopníků nového socialistického člověka.

Co se dá pro mládež udělat:

1. Pro hájení sociálních a kulturních potřeb mládeže je třeba ústředního orgánu v šech organizacích mladých.

2. Pokusit se o sblížení příbuzných směrů politických a stavět na nich. Konkrétně myslím mládež socialistickou. Nemá smyslu trvat na formální jednotě, která vede jen k vzájemnému napadání. Vytvořit Svaz socialistické mládeže s posláním ryze kulturně-výchovným. Vždyt je možno se na programu dohodnout tak, aby utvářel praktické životní názorové hledisko mladého socialisty, ať už se týká jeho poměru ke člověku, společnosti, práci, jeho vnitřní opravdovosti a obětavosti.

3. Uznáním politických organizací mládeže vnést do života zdravotnou soutěž. Jsem přesvědčen, že zde, na poli pracovního závodění, by vytrysklo mnohem spíše to, oč se měl snažit SCM: lidská, obyčejná, lidská filosofie vzájemné tolerance, lásky a bratrství.
JUC František Uhlík

Vážený pane redaktore,

nemohu odolát, musím Vám napsat pár slov k diskusi o mládeži. Kdybynto dopis otiskl, tak prosím bez jména, nebo se hanbou propánu.

Chci jenom tímto způsobem z duše poděkovat těm, kteří řekli, že Sokol a Junák jsou tím nejvhodnějším pro naši mládež. Aspoň Vám chci říci, že s tímto názorem vřele souhlasím. A mám k tomu své důvody.

Členství a činnost v Sokole chápu jako národní povinnost už

proto, že něco tak velkolepého žádný jiný národ nemá. Je tedy samozřejmou povinností nás všech toto veledílo udržet, ba upevnit. A vštěpovat tu myšlenku i mládeži.

A Junák? Tu Vám povim svůj vlastní příběh. Byla jsem silé dítě, měla jsem i trojku z mravů, kradla jsem rodičům peníze, a hlala vskutku mistrovsky. Maminka, celodenně zaměstnaná, byla nade mnou zoufalá. Bylo mi čtrnáct let.

Tu mamince kdosi poradil, aby mě dala zapsat mezi skautky. A stal se zážrak. Zvláštní moc a síla tohoto hnutí sáhla mi hluboko do špatné duše a zformovala ji. Dala jí nový tvar. Od těch dob má poctivost se stala příslovečnou, lhat prostě nedovedu a dělat lidem radost, pomáhat jim, kde jen mohu, stalo se mi největším potěšením. Mohu proto vydat svědectví, že skauting má silný vliv na mladého člověka, a že jej jedinečným způsobem dověd nadchnout pro cíle nejkrásnější. A pohled na všední život, na všední práci, dověd tak lidsky proteplít!

Tak to jen tak ze své zkušenosti. Odpusťte, že Vás tím zdržuji a odpusťte i tohle mé mínění: SCM, aspoň ten dnešní, rozbíjí jednotu mládeže. Víte, co myslím: tu neorganizovanou jednotu!

Zdraví Vás srdečně a uctivě

SŮM s druhé strany

Vážený pane redaktore,

píši Vám jako jeden z těch, kteří už téměř dva roky v SCM pracuji, jako jeden z těch, který Svazu věnoval všechen svůj čas, odhodlání a idealismus. Jsem dalek toho, abych tvrdil, že SCM je dokonalý, že se nechybuje. Ano, udělali jsme mnoho chyb, a někdy i hrubých. Kdo je vždycky bez chyby? Chyby dělájí dospělí, tím spíše se dopustíme chyb my, mladi. Myslím, že se příliš mnoho mluví o ideologii Svazu, příliš mnoho diskutuje, ale málokdo udeří přímo hřebík na hlavičku a řekne, jak vše provést v praxi. Kolega Hospodka píše, že jeho (a též ostatních) přáním je jednotná organizace mládeže. To je hezké, ale co jsi, kolego, vykonal pro vybudování této organizace? Či se domníváš, že nám spadne sama do klína — prostě objeví se? To je totéž, jako bych neustále vyprávěl svým přátelům, jakou bych chtěl mít vilku se zahrádkou, a přitom si dal ruce do kapes, postavil se na staveniště a čekal, až se tam tato vilka objeví. To bych se asi načekal. A tu jsmé u kořene. SCM tedy je, a bez něho se jednotná organizace vybudovat nedá. Na tom nikdo nic nezmění. Je-li tedy myšlenka jednotné organizace mládeže u kolegy Hospodky a ostatních opravdu upřímná, pak mám jednu radu. Pojďte mezi nás a pomozte nám SCM vybudovat tak, jak toho jednotná organizace veškeré mládeže vyžaduje. Není to nic těžkého. Každý, kdo do SCM přijde a pracuje, dobude si vlivu v místní skupině, okrese atd., a může ho plně využít. Bude-li nás více, určitě takový dokonalý svaz vybudujeme. Ale k tomu je zapotřebí všechna mládež, a o to jde. Je to nejjednodušší, nejlhčí a nejdemokratičtější cesta — opravdová vůle lidu. Budeme-li čekat, až nám někdo (ale kdo) jednotnou organizaci vybuduje, tak se nedočkáme.

A ještě něco. Kolega H. vznesl vážné obvinění. Prý SCM neslyšel hlas vánočního poselství pana presidenta. Slyšel, moc dobře slyšel, ale boj proti dnešnímu stavu mládeže se nevyhraje na stránkách MF či jiného časopisu, ale vyhraje se přímo v organizaci — osobním stykem a příkladem. Kolega Hospodka ve Svazu nežije a proto nemůže vědět, jak jsme se zařídili. »Ne každý, kdo mi říká Pane, Pane, vejde do království Božího,« řekl Kristus. A také ne každý, kdo volá: »Bojujte proti alkoholismu!« skutečně proti němu bojuje. Ostatně, pan president vyzval k nápravě celý národ, tedy i odbory mladých u stran, a co se vykonalo? Toté obvinění považuji za nemístné a neslušné.

Konečně poslední poznámku. O stranickosti SCM a MF se moc namluvilo. Předložte ale, kolego, důkazy. Citujte MF a nařízení orgánů SCM! Nebudme přece jako malí hoši, kteří křičí: »To je darebák!« a nevědí proč.

Jednotná organizace naší mládeže je tím nejzbožnějším naším přáním. Vybudujeme ji, ale musí nám všichni pomoci. Tak tedy, kolego Hospodko: Do toho i Ty, a půjde to!

Váš

V. Sobeck, studující přírodověd. fakulty

listárna redakce

Pro nedostatek papíru a snížení rozsahu periodického tisku na polovinu vydáváme i tentokrát dvojčíslo o 16 stránkách. Příští týden Dnešek nevyjde. Nový ročník zahájíme 3. dubna, pravděpodobně již v normálním rozsahu. Obsah ročníku I. bude připojen k některému pozdějšímu číslu. Čtenářům nabízíme vkusné desky na svázání sešitů. Blíží údaje naleznete v insertní části tohoto čísla.

Administrace

Oznamujeme založení edice

Slovanský literární klub, SLIK

Edici řídí redakční kruh v čele s univ. prof. dr. Albertem Pražákem, jejímiž členy jsou pak dále univ. prof. dr. Frank Wollman, univ. prof. dr. Julius Dolanský, prof. dr. Josef Jirásek a spisovatel dr. L. N. Zvěřina.

Ročně bude vydáno na krásném papíře 6-7 svazků v celkovém rozsahu asi 2000 tiskových stran. Grafickou úpravu provedou přední výtvarníci. Jako první svazek právě vyšla románová reportáž »Důmy nad Birkenau« od polské spisovatelky Seweryny Szmaglewské, známé svědkyně z norimberského procesu. Román, který jde dnes ve statisících výtiscích celou Evropou a zvětšil hrůzy osvětimského koncentračního tábora, si toto prvenství opravdu zasloužil. Pro další svazky jsou připraveny nejnovější román známého soudobého spisovatele ilhoslovanského, poctěného státní cenou, Iva Andriče »Slečna dělá peníze« a román ruského spisovatele Vjačeslava Šiškova »Tuláci«. Po nich přijde na řadu román slovinský. Český čtenář seznámí se tak s hodnotnými literárními díly ruskými, běloruskými, ukrajinskými, polskými, českými, slovenskými, lužickosrbskými, srbskými, chorvátskými, slovinskými, bulharskými a makedonskými. První svazek vyšel v únoru 1947 a každý druhý měsíc budou pravidelně následovat svazky další.

Vvstříhněte a zašlete v nezalepené obálce jako tiskopis na adr.:

Edice Slovanský literární klub Praha XII, Vilimovská 2 - Telefon 512-00

Členské číslo

Vyplní SLIK

PŘIHLÁŠKA

Přihlašuji se s účinností od 1. ledna 1947 za příslušajícího člena Slovanského literárního klubu. Přefímám na sebe povinnost podporovati klub v jeho činnosti a platiti pravidelně měsíční členské příspěvky v částce Kčs 40.—

Zavazuji se, že zůstanu členem klubu nejméně do doby jednoho roku. Jelikož správní rok klubu začíná vždy 1. lednem, přestanu býti členem, oznámím-li to na jeho adresu nejméně tři měsíce před uplynutím správního roku, t. j. nejpозději do 30. září toho kterého správního roku.

Při řádném placení členských příspěvků obdržím:

1. Šest hodnotných knih ze současných slovanských literatur v úhrnném rozsahu cca 1800 až 2000 stran, které SLIK vydá ročně pro své členstvo. Cena těchto knih je obsažena v členském příspěvku.

2. Dále budu účasten výhod plynoucích při odběru vědeckých publikací, které budou vydávány v součinnosti se Slovanským ústavem v Praze.

3. Každý člen obdrží výroční umělecky hodnotnou prémii.

V dne 194...

Vlastnoruční podpis:

Adresa a údaje odesílatele:

Příjmení a křestní jméno:

Býdliště:

Povolání:

Ulice a číslo domu:

Pošta:

Telefon:

THE TIMES WEEKLY EDITION

—Again available, with
the story of the crisis
in Britain

THE TIMES WEEKLY EDITION, which has been suspended for the past fortnight owing to the British Government's fuel restrictions, is this week again available to readers. The two-week period of suspension marks the only occasion in more than 50 years that this journal has not reached its readers. *The Times Weekly Edition* will now continue to present European observers with a complete, unbiased and authoritative account of British Domestic and Foreign affairs.

The main topic in this week's issue is, of course, the fuel crisis in Britain. *The Times* staff of industrial experts, editorial writers and correspondents at home combine to bring you a soundly informed account of what the crisis has meant, both to industry and the British householder, and how it may affect British commerce abroad. Also featured:

Britain's Economic Plan: A report on the British Government's survey of economic trends—the toil and austerity which lie before the British people if exports are to be increased.

India: Britain's plan to hand over full government to the Indians in June, 1948, and its reception.

All those who want accurate reporting of affairs from the British viewpoint should take out an annual subscription now for *The Times Weekly Edition*.



Every Friday
8 cr. a copy

or

12 MONTHS - 360 CR.
6 MONTHS - 180 CR.
3 MONTHS - 90 CR.

DISTRIBUTORS:

MELANTRICH, PRAGUE · ORBIS, PRAGUE · SVOBODA, PRAGUE or your local newsagent